

Alkohol, identitet og fællesskaber

- i et integrationsperspektiv

Alkoholens og festkulturens dominerende rolle kan forstærke en eksklusion og marginalisering af etniske minoritetsunge.

ungdomsforskning

Center for Ungdomsforskning // nr. 3 // september 2005 // årg. 4

ungdomsforskning

Alkohol, fællesskaber og identitet - i et integrationsperspektiv

Årg. 4, nr. 3 - september 2005

Citat på forside

Maja Skrowny

Udgiver

Center for Ungdomsforskning ved Learning Lab Denmark, DPU

Ansvarshavende redaktør

Birgitte Simonsen

Redaktør

Niels-Henrik M. Hansen

nmh.ild@dpu.dk

Sproglig redaktør

Anne Kofod

ako.ild@dpu.dk

Layout

Niels-Henrik M. Hansen

Abonnement for 2005

4 numre: Kr. 150,- (enkeltpersoner), kr. 200,- (institutioner)

Løssalg

1 nummer: Kr. 50,-. Der ydes rabat ved køb af flere numre og eksemplarer.

Se www.cefu.dk for yderligere information.

Bestilling af abonnement og løssalg

ungdomsforskning@ild.dk

ISSN 1602-0324

Tryk

Schweitzer A/S

Copyright

Center for Ungdomsforskning

5 **REDAKTØREN**

- 5 Ny vin på gamle flasker?
Af Niels-Henrik M. Hansen

6 **Alkohol, identitet og fællesskaber - i et integrationsperspektiv**

- 6 Hvorfor en rapport om etniske unge og alkohol?
Af Birgitte Simonsen

Rapporten: "Alkohol, identitet og fællesskaber - i et integrationsperspektiv"
Af Maja Skrowny

- 8 Kapitel 1 Undersøgelsens fokusområder og baggrund
- 11 Kapitel 2 Ung i dag
- 13 Kapitel 3 Brugen af alkohol og erfaringer
- 28 Kapitel 4 Etniske minoritetsunges forhold til islam og alkohol
- 37 Kapitel 5 Minoritetsunges adgang til festmiljøet
- 43 Kapitel 6 Etniske minoritetsunges oplevelse af alkohol
- 48 Kapitel 7 En sammenligning af danske unges og etniske minoritetsunges forhold til alkohol
- 52 Kapitel 8 Konklusion og perspektivering
- 58 Litteraturliste

Ny vin på gamle flasker?

I denne udgave af Ungdomsforskning bevæger vi os ud i et potentielt minefelt! Emnet er integrationen eller mangel på det samme af unge med en anden etnisk baggrund end dansk. Det er et emne, hvor der er mange holdninger og følelser på spil, og hvor den eneste konsensus synes at være, at det står skidt til. Hvad man så kan gøre ved det, er der mange bud på og det eneste sikre er at konstatere, at der ikke findes nogle lette løsninger på området.

Det er i midlertidig nødvendigt, at der gøres noget. Som professor Birgitte Simonsen konstaterer i dette nummer af Ungdomsforskning, så risikerer det danske samfund at tabe en masse unge på gulvet, og det er i en tid, hvor vi med stor sikkerhed kan forudse, at vi får brug for alle unge, hvis vi vil opretholde velfærdssamfundet.

Ser man bort fra de økonomiske betragtninger, er der også en enorm mængde menneskelige omkostninger ved, at integrationen ikke fungerer optimalt. Der er unødigt mange, der oplever fordomme og diskrimination, ikke får nogen uddannelse, ikke kan komme ind på arbejdsmarkedet, og i det hele taget forhindres i at få et godt liv.

Som nævnt er der mange perspektiver på unge med en anden etnisk baggrund end danske. I dette nummer præsenterer vi et nyt perspektiv, der på innovativ vis forsøger at komme med en ny vinkel på denne problemstilling. Cand.mag. Maja Skrowny har undersøgt, hvorledes unge med anden etnisk baggrund end dansk begår sig i den danske fest- og alkoholkultur. Det er et interessant spørgsmål, dels fordi den danske kultur generelt er gennemsyret af alkohol, og dels kan man samtidig se, at mange unge med anden etnisk baggrund end dansk falder ud af uddannelsessystemet ved overgangen mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne. Det er netop en overgang, der er kendetegnet ved at det sociale liv bliver organiseret med alkohol som en central del.

Maja Skrownys undersøgelse, som er finansieret af Helsefonden, belyser indledningsvis danske unges fest- og alkoholkultur, for derefter at se på, hvorledes unge med en anden etnisk baggrund end dansk forholder sig til og indgår i denne. Det er spændende læsning – og hele rapporten kan læses i denne udgave af Ungdomsforskning.

God fornøjelse!

Niels-Henrik M. Hansen
Redaktør Ungdomsforskning

Hvorfor en rapport om etniske unge og alkohol?

Af Birgitte Simonsen

I dette nummer beskæftiger vi os med etniske unges forhold til alkohol, og hvad det forhold kan betyde for deres integration i det danske ungdomsliv. Alkohol spiller en stor rolle i dansk kultur, og der er i udgangspunktet store forskelle på, hvordan indtagelse af alkohol betragtes blandt etniske danskere og nydanskerne. Det er nemt at samles om alkohol i Danmark, også for ganske unge, mens store grupper af etniske unge kommer fra kulturer, hvor der hersker alle grader af forbud og afstandtagen på området. Derfor er det vigtigt at få belyst, hvad det egentlig betyder for unge danskere med anden etnisk baggrund, at de ikke kan deltage i alkoholfællesskabet.

Det er af mange grunde vigtigt, at det danske samfund kan integrere og nyttiggøre alle de opvoksende unge, for vi kan være temmelig sikre på, at der bliver flere og flere ældre i forhold til unge, og gennemsnitsalderen bliver højere. Et stykke tid endnu kommer der færre unge og selvom antallet af unge stiger igen, vil de alligevel udgøre en stadig mindre del af befolkningen. (Ungdomsforskning nr. 3 og 4, 2004.)

Der er mange spekulationer omkring denne situation. Unge mennesker bliver en sparsom

og ombejlet ressource, som uddannelses- og arbejdsmarkedet vil kæmpe om, og samtidig stilles der kæmpestore krav til de unges målrettedhed, produktivitet og kapacitet. En stadig mindre gruppe erhvervsaktive kommer til at tage sig af en voksende gruppe, der ikke deltager på arbejdsmarkedet. Denne situation vil helt sikkert indtræffe, selv om der lægges pres på de ældre for at udskyde deres pensionsalder. Det betyder, at de stadig færre unge nødvendigvis skal være veluddannede, velintegrerede og velmotiverede, for de skal arbejde mere og bedre – de skal udgøre et tilskud til velfærdsstatens opretholdelse og ikke et dræn.

Vi kan også være temmelig sikre på, at en stigende andel af de unge vil have en anden etnisk baggrund, hvad enten de er indvandrere eller efterkommere. Det vil medføre tilstedeværelse af forskellige religioner, kulturer, værdisæt og normer. Kravene til en vellykket integration vil blive stadig mere påtrængende, og det må nødvendigvis ske på nogle præmisser, som de meget forskellige etniske unge kan acceptere samtidig med, at de viderefører og videreudvikler de grundlæggende forhold, som den danske velfærdsstat bygger på. Som det er nu, har unge

med anden etnisk baggrund et større frafald i uddannelserne og de har sværere ved at finde fodfæste på arbejdsmarkedet end etnisk danske. Det er der mange grunde til, og en af dem er, at det danske uddannelsessystem og arbejdsmarked hidtil ikke har forholdt sig tilstrækkeligt åbent og fleksibelt over for de nye grupper. Det er meget uheldigt, fordi disse grupper vokser, og netop derfor udgør det potentiale, der kunne afdæmpe den skævhed, som nogen har kaldt generationsbomben.

Det tredje vigtige forhold i denne sammenhæng er den stigende urbanisering. De unge søger storbyerne, og det forekommer ikke sandsynligt, at der sker en tilbagevandring til landområderne. Derfor er det nødvendigt, at storbyerne indrettes og opbygges, så de kan rumme og tilgodese unge mennesker med forskellige etniske baggrunde på en måde, så de virkelig kan være der og få deres behov opfyldt. Vi kan imødesee voksende storbyer med mange unge med forskellig etnisk baggrund, og derfor må det sikres, at disse byer kan tilbyde alle unge en meningsfuld måde at bruge sig selv på, både med hensyn til uddannelse, til arbejde og til fritidsliv.

Som det fungerer nu, domineres dele af byrummet af unge, der drikker alkohol, og ungdomsuddannelserne er også periodisk præget af drikkeri. Situationen er genstand for en begyndende og meget ambivalent opmærksomhed fra det voksne samfunds side. Denne alkoholdominerede byadfærd omfatter helt overvejende unge, der er etnisk danske – de unge med anden etnisk baggrund lægger typisk en vis afstand til drikkeriet, og denne modsætning er noget, der forstærker integrationsproblemerne yderligere. Samtidig er situationen en afspejling af forholdene i de voksnes samfund, hvor der også er et meget udbredt forbrug af alkohol blandt de etnisk danske.

Brugen af alkohol er central i etniske danske unges liv, viser Maja Skrownys undersøgelse, som præsenteres i dette nummer af Ungdomsforskning. Med udgangspunkt i de unges eget perspektiv forklares det, hvorfor universet omkring festkulturen og alkoholen betyder så meget for de unge, og hvordan det også bliver en del af baggrunden for, at en del unge med anden etnisk baggrund får det svært i uddannelsessystemet og i fritiden, når ungdomslivet tager sin begyndelse.

Nogle unge med muslimsk baggrund drikker slet ikke alkohol på grund af deres tro. Hvordan oplever de så det at være omgivet af en majoritet af unge, der i væsentlig grad bruger deres fritid på at gå til fester og beruse sig? Fællesskaberne omkring alkohol i Danmark er stærke og indforståede vises det i rapporten. Undersøgelsen belyser først og fremmest etniske minoritetsunges holdninger til alkohol, men dermed siger den også noget mere generelt om, hvordan det er at have restriktive holdninger til alkohol i Danmark. Der findes ikke kvantitative undersøgelser af etniske unges alkoholforbrug. Dermed åbnes et nyt felt, der kan lægge en væsentlig brik til vores forståelse af, hvilke udfordringer det multietniske Danmark står overfor.

Festkultur og alkohol er en vej ind i danske unges fællesskab, men samtidig er det danske samfund bekymret over de unges alkoholvaner, og måske kunne der tænkes en mulighed for, at de etniske unges tilbageholdende forhold til alkohol kunne være et bidrag til en mere afbalanceret situation.

Birgitte Simonsen er professor og leder af Center for Ungdomsforskning.

Litteratur

Ungdomsforskning nr. 3 og 4, 2004

Kapitel 1

Undersøgelsens fokusområder og baggrund

Fokusområder

Denne undersøgelse vil give en række bud på, hvordan alkohol indgår i etniske minoritetunges liv. Med etniske minoritetsunge menes i denne undersøgelse unge med muslimsk baggrund som fællesnævner. Det vil samtidig sige; unge med anden etnisk baggrund end dansk, som i hovedreglen er født og opvokset i Danmark, og som udgør en del af etniske minoriteter i Danmark. Benyttes alkohol i bevidste strategier i forhold til at indgå i fællesskaber - er det pres fra majoriteten - eller er der tale om, at unge i samfundet i dag vælger at forvalte bestemte forbud indenfor islam anderledes? Den gængse religiøse forståelse af, at man ikke må drikke alkohol, bliver således et forbud, som man i praksis forholder sig individuelt til. Desuden undersøges, hvorvidt alkohol har en funktion i etniske minoritetsunges fællesskaber.

Generelt betragtet har gruppen af etniske minoritetsunge ofte mere restriktive alkoholvaner end danske unge. Det danske samfund burde kunne rumme og integrere en sådan gruppe, der vælger ikke at drikke ved sociale aktiviteter. Denne undersøgelse vil give nogle bud på, hvilke perspektiver der er i integrationen af minoritetsgrupper, som vælger at drage nogle bestemte konsekvenser af deres religionsforståelse, samt hvilken rolle festkultur og alkohol spiller for integrationen. Desuden i hvilke tilfælde festkultur og alkohol kan ses som en vej ind i fællesskaber med danske unge, samt hvilke muligheder der er for, at der kan overføres mere fornuftige alkoholholdninger fra etniske minoritetsunge, der ikke drikker, til andre unge. Nogle etniske minoritetsunge med muslimsk baggrund drikker slet ikke på grund af deres tro.

De føler, det er et væsentligt problem for dem at være omgivet af jævnaldrende, hvor de fleste i væsentlig grad bruger deres fritid på at gå til fester og beruse sig. Fællesskaberne omkring alkohol i Danmark er stærke, og indebærer i mange tilfælde en stor grad af indforståethed. Disse fællesskaber omkring festkulturen kan en del etniske minoritetsunge dermed ikke indgå i, i hvert fald ikke på samme præmisser.

Ifølge Sundhedsstyrelsen har københavnere et lavere alkoholforbrug, fordi der bor en større andel af muslimer sammenlignet med resten af Danmark. 70 % af de unge med muslimsk baggrund drikker ikke alkohol. Til sammenligning drikker for eksempel 7 % af de unge med protestantisk baggrund ikke alkohol (Christiansen 2004). I de publicerede statistiske undersøgelser om unges alkoholforbrug findes der ikke særskilte vebelyste redegørelser og oplysninger om etniske minoritetsunges alkoholforbrug. Denne undersøgelse vil gå i dybden med de etniske minoritetsunges holdninger til alkohol, og derudfra give et billede af individuelle holdninger og erfaringer. Den siger også noget bredere om det at have restriktive holdninger til alkohol i Danmark generelt.

Baggrund

For at kunne undersøge hvordan etniske minoritetsunge navigerer i ungdomsmiljøet i Danmark, er det relevant at se på den generelle samfundsudvikling i forhold til unge. Denne udvikling vil i rapporten blive relateret specielt til festmiljø og brugen af alkohol blandt unge.

Brugen af alkohol er central i etniske danske unges liv. For ca. 13 % af pigerne og 20 % af drengene udgør det decideret risikobetonet adfærd, idet de indtager flere genstande pr. uge end Sundhedsstyrelsen angiver som maksimal grænse (Alsøe 2003; Marosi 2003). Der er et sundhedsmæssigt problem i at drikke meget

alkohol, men dertil kommer den risikofyldte adfærd unge udsætter sig selv for, i forbindelse med at være meget berusede. Denne undersøgelse vil med udgangspunkt i de unges eget perspektiv undersøge, hvorfor universet omkring festkulturen og alkoholen er så central i de unges liv.

Metode

Et nuanceret og dybdegående billede af de unges forhold til alkohol kan opnås ved brug af kvalitative interview og meningsfortolkende metoder, som vil give et detaljeret billede af, hvordan det er at være i livsstadiet ungdom. Der er dermed ikke tale om en repræsentativ undersøgelse, men den indeholder en generaliserbarhed for så vidt som de unge deler en række livsbetingelser. Både danske unge og etniske minoritetsunge er vokset op under nogle fælles samfundsmæssige og kulturelle vilkår, ligesom de befinder sig i en periode i deres liv, hvor de skal vælge og tage stilling til en lang række spørgsmål om uddannelse og vejen til et voksenliv. Deres kulturelle og sociale baggrund udtrykker noget specifikt individuelt, som for eksempel deres familiemæssige baggrund samtidig med, at der er fælles og generelle træk for unge og ungdomskultur.

De unge i undersøgelsen

Undersøgelsen bygger på en række interview, som består af 11 enkeltinterview med drenge og piger og 1 dobbeltinterview med to piger. De unge er i alderen 16-22 år, og interviewene varierer mellem 45 minutter og to timer. Alle unge informanter i undersøgelsen er anonyme og optræder under pseudonymer. Hovedparten af interviewene er med informanter fra henholdsvis et VUC-center i Nordsjælland og et gymnasium i Storkøbenhavn. Et interview er med en student fra et andet gymnasium, og en deltager i et dobbeltinterview går på SOSU-uddannelsen. Derudover er foretaget fire inter-

view af journalistisk karakter. Disse interview er med personer som arbejder med eller forsker i etniske minoritetsunge. To er fra SSP-samrådet, en er underviser på VUC, og en er antropolog og forsker i etniske minoritetsunge. Disse interview giver mulighed for andre indgangsvinkler til etniske minoritetsunge.

De unge er udvalgt med henblik på at dække de almindeligste oprindelseslande. Men desuden er medtaget unge fra forskellige andre lande med henblik på at kontrollere for anden etnisk baggrund, som ikke er muslimsk. Således har de unge i undersøgelsen rødder i en række forskellige lande; Tyrkiet, Pakistan, Marokko, Egypten, Sierra Leone, Israel, Grækenland og Danmark. Derudover bygger rapporten på mere uformelle samtaler og diskussioner med samt observationer af både danske unge og etniske minoritetsunge i forskellige sammenhænge.

Ved at interviewe unge med forskellige grader af deltagelse i festkulturen og bylivet i Danmark opnås et indblik i dels hvilke strategier og forhindringer, der kan være for forskellige unge ved at indgå i bestemte fællesskaber – dels hvordan man undgår bestemte fællesskaber eller bliver udelukket fra fællesskaber.

Metodiske overvejelser

Alkohol er i nogle henseender forbundet med tabu for en del unge med muslimsk baggrund, og tilsyneladende i højere grad for pigerne end for drengene. Der var også en del etniske minoritetsunge, som ikke var interesserede i at medvirke i et interview. Det blev i nogle situationer væsentligt at introducere undersøgelsens emner med vægt på fritid og livsstil, og i den forbindelse komme ind på emner som fester og alkohol. Det har muligvis også haft en betydning, at forskeren er kvinde i forhold til, hvad henholdsvis drenge og piger fortæller i interviewet. Interviewene tyder på, at det er en fordel at

være kvinde, specielt når informanterne er piger med anden etnisk baggrund.

Rapportens opbygning

Undersøgelsens kapitel 2 og 3 handler om de generelle træk ved alkoholkultur og festkultur i Danmark. Danske unges alkoholforbrug er belyst statistisk i flere undersøgelser på et generelt plan, og i disse kapitler vil rapporten sammenkæde tal med de danske unges holdninger til alkohol. Dette vil give et billede af den festkultur-kontekst, de unge med anden etnisk baggrund skal navigere i.

Kapitel 4, 5 og 6 fokuserer på etniske minoritetsunges forhold til alkohol, og betydningen for deres deltagelse i fællesskaber.

Kapitel 7 sammenholder de etniske minoritetsunges forhold til alkohol og festkultur med de forhold, der gør sig gældende for danske unge. Kapitel 8 sammenfatter en række konklusioner, og giver nogle perspektiver dels i forhold til etniske minoritetsunges deltagelse i fællesskaber, dels i forhold til unge og alkohol generelt.

Noter

1) I løbet af 1990'erne er gruppen af etniske minoritetsunge næsten firedoblet, og var 2001 på godt 16.000. De etniske minoritetsunge som har rødder i hhv. Tyrkiet, Pakistan og Libanon er stærkest repræsenteret i Danmark, og til sammen udgør de lidt over halvdelen af gruppen. Antallet af efterkommere fra de 13 lande som antalsmæssigt har størst betydning viser, at aldersgruppen 5-14 år er på 28.000. Det er børn, der bliver unge om nogle år. Det betyder, at i perioden fra 2002 til 2011 vil gruppen af unge med anden etnisk baggrund vokse med 180 % (Hansen 2002: 2 og bilag A, www.cef.u.dk/viden/om/statistik/befolkning/indvandrere).

2) Hvordan skal man for eksempel vide hvad J-dag og P-dag betyder, og hvad man gør i den forbindelse? Det betyder den årlige lancering og udbringning af Julebrug og Påskebryg til restauranterne, hvor både bryggerier, restauratører og forbrugere fejrer dette som en begivenhed.

Kapitel 2

Ung i dag

I dette kapitel introduceres nogle generelle problemstillinger i forhold til etniske minoritets-unge og danske unges mulighed for at navigere i nutidens samfund og festmiljø. I mange henseender er der nogle særlige forhold ved ungdomskulturen i dag, til forskel fra tidligere generationer, som får betydning for unges forhold til fritidskultur, alkohol og festkultur.

Unge i dag er stillet overfor en lang række ofte uoverskuelige muligheder i nutidens moderne samfund. Tidligere generationers unge stod i højere grad overfor et skæbnesamfund, hvor livsbanen i forhold til uddannelse, erhverv og mobilitet var fastlagt ud fra familietraditioner, social baggrund og geografi. I dag drejer det sig for unge om at have kompetence til at vælge og orientere sig i et samfund præget af valg. De valg unge gør sig i stort og småt, er i høj grad med til at konstruere deres identitet, og i denne konstruktion af identitet, er fritidskulturen væsentlig. Sociologerne og ungdomsforskerne Jacob Demant og Charlotte Klinge-Christensen

skriver blandt andre om dette, at det er i fritiden, at de unge afprøver forskellige identiteter og tilhørsforhold, og eksperimenterer med forskellige interesser og passioner (Demant, Klinge-Christensen 2004:7).

Udviklingen af et valgsamfund beskrives af den tyske psykolog og ungdomsforsker Thomas Ziehe som "den kulturelle frisættelse". Tidligere traditioner, ideer og normer mister deres betydning og værdi. I nutidens moderne samfund bliver mennesket frigjort fra en lang række bindinger og begrænsninger, som tidligere styrede vores tilværelse.

Friheden til at vælge i næsten alle livets forhold står meget centralt hos de unge. Men problemet er, at den tilsyneladende frihed på mange måder ikke er så reel endda. Sociale forhold og social arv har stadigvæk betydning for, hvilke af de unges valg, som er realistiske. Et forhold som især slår igennem med hensyn til uddannelse (Illeris, Katznelson, Simonsen, Ulriksen 2002:21)

De unge er vokset op med en forestilling om en individuel frihed. Den efterlader de unge med et pres og et individuelt ansvar om, at alting skal være perfekt og rigtigt, fordi man i nutidens samfund tilsyneladende har mulighed for selv at vælge sin egen identitet og livsstil. Man er sin egen lykkes smed.

Specielt i forhold til festkulturen kan man fremhæve generelle positive forestillinger, som knytter sig til det at være ung, og som er af stor betydning for hele det kommercielle marked for alkohol. Det vil sige forestillinger om frihed, lethed, uforpligtethed, romantik og lykke (Illeris 2002:17). Disse forestillinger og festkulturen kan indbyrdes forstærke hinanden, især til fordel for det kommercielle marked for alkohol. Det betyder blandt andet at ungdomskulturens førnævnte forestillede positive sider passer på dét, som forbindes med det ubekymrede, smukke, smarte og hedonistiske festunivers. Det er således disse aspekter, som fremdyrkes i mange reklamer for alkohol.

Unge, fester og alkohol

De fleste unge begynder på et tidspunkt at gå til fester. Det kan være hal-fester, klubfester, fester på skoler og i foreninger eller private fester. Fælles er, at der er et større eller mindre antal mennesker samlet, og at der drikkes og serveres eller købes alkohol. Derudover kommer mange unge i byen på caféer, barer, værtshuse og diskoteker – nogen steder afhængigt af, om de kan komme ind.

For alle unge betyder forholdet til festkultur, byliv og alkohol noget. Det fortæller noget om, hvem man er som person uanset, om man deltager det ene eller det andet sted, men også hvis man slet ikke deltager nogle af stederne, og/eller afstår fra at drikke alkohol.

Festen eller byturen bliver af de unge oftest bedømt efter, om de har haft det sjovt, eller om det var kedeligt, og hvornår det eventuelt skif-

tede fra det ene til det andet. I forbindelse med at have det sjovt, i modsætning til at det er kedeligt, spiller alkohol en væsentlig rolle. De unge oplever, at når de drikker ændres stemningen. Der sker noget med selskabet og dets handlinger, som gør det sjovt på en anden måde, end når man er ædru.

"... når du når den grænse, hvor du bare er fuld, og har det sjovt, så er det fedt, fordi at så kører det derhen, og uh hvor er det sjovt, og ih hvor vi danser og flipper fuldstændig, og har ingen hæmminger, og hvad ved jeg, ik'." (Sara 16 år).

Unge der ikke drikker alkohol, må derfor fremstå med nogle helt specielle sociale kompetencer, som for eksempel at kunne underholde, så de ikke bliver betragtede som kedelige. For alle unge, men især dem der ikke drikker, bliver det vigtigt at fremhæve, at de sagtens kan have det sjovt uden at drikke alkohol, for netop ikke at fremstå som kedelige. Dette emne vender undersøgelsen tilbage til.

De unge glæder sig til festerne. Det er dér hverdagen ender og weekenden begynder, hvor alle er glade og i godt humør. Man kan feste og snakke med dem, man allerede kender, uanset om det er tætte venner/veninder, bekendte eller begge dele. Muligheden for at møde, snakke og måske danse med nye mennesker, er en vigtig dimension. Særligt i forhold til det andet køn, har festen en funktion som et ikke-hverdagspræget forum, hvor man kan tage kontakt under særlige omstændigheder.

Ovenstående beskriver på mange måder en ungdomskultur, som præger mange europæiske og vestlige lande. Men Danmark ligger i toppen af de lande i Europa, hvor unge drikker mest alkohol (ESPAD 1999). Med andre ord er der i Danmark tale om en udpræget festkultur blandt unge.

Kapitel 3

Brugen af alkohol og erfaringer

I dette kapitels første del redegøres kort for, hvilke faktorer der har indflydelse på de unges brug af alkohol. I kapitlets anden del analyseres de unges holdninger til alkohol og festmiljø, og desuden hvilke samfundsmæssige betingelser holdningerne skal ses i sammenhæng med. Kan de danske unges alkoholforbrug påvirkes, hvis de får venner og sociale relationer til unge som ikke drikker alkohol? Spiller den danske majoritet en for stærk rolle, og assimileres etniske minoritetsunge i stedet således, at mange af disse begynder at drikke alkohol? Og er dét at drikke alkohol en faktor, som er med til at integrere etniske minoritetsunge? Det er nogle af de perspektiver, denne undersøgelse lægger ud til diskussion.

På et overordnet plan angiver 93 % af drengene og 92 % af pigerne mellem 16 og 20 år, at de drikker alkohol (Nielsen, Nissen 2004:24; Due

2000). Det vil sige næsten alle unge drikker alkohol. Dette kapitel vil undersøge og analysere den generelle brug af alkohol og festmiljø. I de efterfølgende kapitler undersøges hvilken betydning det har for unge, der ikke drikker alkohol, at være omgivet af en majoritet, der bruger alkohol i langt de fleste sociale sammenhænge. Denne minoritet af unge har oftest rødder i kulturelle og sociale baggrunde, hvor alkohol har en anden betydning og ikke på samme måde er et almindeligt anerkendt socialt rusmiddel.

De danske unges brug af alkohol er velbelyst ud fra en lang række undersøgelser (Due 1994, 2000; Nielsen, Nissen, Ringgård 2002, 2003; Marosi 2003; Beck 2004, ESPAD 1999). Undersøgelserne bygger på unges selv vurdering og selvrapportering, og er dermed afhængige af og sårbare over for, at børn og unge dels husker rigtigt, dels ikke overdriver eller underdriver deres brug af alkohol.

Disse undersøgelser viser, at der sker en forøgelse af unges alkoholforbrug med alderen. Især i alderen mellem 14 og 15 år sker der en ændring i retning af et øget forbrug, hvor de unge når de bliver 15 år oftere indtager mere alkohol. Spørgsmålet er, om de unge under 15 år vil ændre deres forbrug og drikke mere i og med, at forskellige alkoholsodavand er blevet en salgssucces. Det er ofte smagen af øl og vin, som de ikke bryder sig om, mens alkohol-sodavand smager sødt (M. Hansen 2003; 2004; Marosi 2003:4ff).

Indvirkninger på unges brug af alkohol

Vi er hinandens rollemodeller, voksne påvirker børn og unge, og unge påvirker hinanden. Sociale relationer er i det hele taget centrale for menneskets velbefindende, og for de unge er det centralt at have et netværk, der kan vejlede og støtte dem blandt andet i forbindelse med de mange valg, de stilles overfor i ungdomsårene. De sociale bånd, som er af størst betydning for de unge, er dem de har til deres forældre og deres venner. I hverdagen udgør vennerne den største kontaktflade, og forældrene kommer i anden række (Hansen 2004:22ff).

Forældre

I Danmark har man en liberal holdning til alkohol, som betyder, at det er et almindeligt accepteret og brugt rusmiddel. Børn ned til fireårsalderen har et godt kendskab til alkohol, og kan redegøre forholdsvis nøjagtigt for dens virkninger. De har selvfølgelig ikke selv et forbrug, og har kun fået smagsprøver af deres forældre. Men de har ikke desto mindre klare idéer om en række forhold i forbindelse med deres forældres og andre voksnes alkoholforbrug på godt og ondt (Hardt 1999).

Der er en klar sammenhæng mellem forældres alkoholvaner og børns og unges alkoholdebut/ alkoholvaner. Jo mindre forældrenes alkohol-

forbrug er, jo senere debuterer børnene med at drikke alkohol.

Sundhedsstyrelsen har i en undersøgelse set på det forhold, at børn som havde set en af deres forældre fulde i løbet af den seneste måned, drak næsten dobbelt så meget som børn, der ikke havde set deres forældre være (synligt) fulde. Nærmere bestemt drak 11-15-årige, der havde set deres forældre fulde 5,5 genstande sidste gang, de drak alkohol. Mens dem der ikke havde set deres forældre fulde, drak 2,9 genstande sidste gang, de drak alkohol (Marosi 2003:10).

Venner og veninders brug

Der er desuden i samme tråd en tydelig forskel på at have en bedste ven eller veninde, som drikker eller ikke drikker alkohol. En forskel som især kan ses blandt de 11-15-årige, hvor de børn/unge som havde en bedste ven eller veninde, der ikke drak alkohol, selv drak 0,6 genstand sidste gang de drak. Mens de børn/unge som havde en bedste ven eller veninde der drak, selv drak 5,9 genstand sidste gang de drak.

Det betyder, at forbruget præges væsentligt af, hvilket forbrug forældre og venner har. Jo højere forbrug forældre og venner har, jo mere drikker den unge.

Både smagen af alkohol og økonomi kan have forskellige betydninger i deltagelsen i festfællesskaber. Rachel, som har israelsk baggrund fortæller for eksempel:

"Vi drikker inden [vi går ind], fordi vi gider ikke at betale for det, men for eksempel her til koncerten, der drak vi bare øl."

"... jeg har aldrig drukket mig så fuld, at jeg skulle brække mig og sådan noget, så det er slet ikke så vildt overhovedet. Jeg hader øl." (Rachel 16 år).

Rachel fortæller, at man ikke kan lade være med at drikke øl, når man får det gratis, som de gjorde til koncerten. Så må man betale den pris, at man i virkeligheden ikke kan lide det.

Sammenlignet med andre lande i Europa har Danmarks unge et højt alkoholforbrug. Den generelt liberale og afslappede holdning til alkohol i Danmark har indflydelse på, at en del børn og unge begynder at smage og drikke alkohol i 11 års alderen. Især ved de 14 år, og det vil også sige ved konfirmationsalderen, øges antallet af unge som har oplevet at være fulde i væsentligt omfang, og fra de er 15 år, begynder de at have et decideret alkoholforbrug. De fleste unge mellem 16 og 20 år drikker mellem 1 og 14 genstande om ugen. En femtedel af drengene og en tiendedel af pigerne drikker mere end den angivne genstandsgrænse for henholdsvis mænd og kvinder. Andelen af piger og drenge der ingenting drak, er dog større (Nielsen, Nissen 2004; Nielsen, Nissen og Ringgård 2005).

De unges brug af alkohol afspejler på sin vis en liberal holdning til alkohol på flere niveauer. Det vil sige, at på samfunds- og institutionsplan er en afslappet holdning til brugen af alkohol. For eksempel anser mange institutioner det i mange situationer for naturligt at drikke alkohol i forbindelse med skole-, uddannelses- og arbejdsfærer. Den samme holdning gør sig gældende på individ- og gruppeplan, og de to planer påvirker hinanden. Brugen af alkohol er i høj grad et spørgsmål om holdning på flere planer. De kvantitative undersøgelser viser, at alkohol-kulturen blandt en del unge starter tidligt, og at den for næsten alle unge spiller en væsentlig rolle siden hen i deres ungdomsliv, som det mest foretrukne og almindelige rusmiddel.

Der er således tale om en socialisering både i forhold til den liberale holdning til alkohol i Danmark, og i forhold til forældre og unges

påvirkning af hinanden. En socialisering som for eksempel kommer til udtryk ved, at børn ned til fireårsalderen kender til alkoholens virkninger.

For de unge som ikke drikker alkohol, kommer dette udbredte rusmiddel og ungdomskulturen omkring det, også til at være af væsentlig betydning. Denne undersøgelse koncentrerer sig især om etniske minoritetsunge. Men inden da vil de følgende afsnit fokusere på, hvad de unge generelt bruger festmiljøet til, og hvilken betydning det har for identitetsarbejde og fællesskabsdannelse.

Oplevelser af alkohol og festmiljøet

I det følgende analyseres, hvordan alkohol og fester spiller en væsentlig rolle for unges arbejde med identitet. De unge skaber med fester og alkohol et bestemt univers, som både giver dem muligheder, men også indebærer krav.

Alle unge, som har erfaringer med alkohol og festmiljøet, taler om både gode og dårlige effekter ved alkohol. De gode effekter skaber en fest, et samvær og nogle handlinger, som gør det sjovt og spændende eller hyggeligt at være til fest med andre mennesker. Men til samme fest kan der være nogle negative konsekvenser af alkoholen, hvor folk keder sig, føler sig udenfor, bliver dårlige, handler hensynsløst eller på anden måde løber en risiko. De unge anser det for deres egen opgave at kunne navigere mellem disse forskellige effekter, og helst så de undgår de ubehagelige oplevelser. Det tyder på, at de dårlige effekter af alkoholen også spiller en rolle. I det følgende gives et bud på, hvorfor det kan spille en vigtig rolle for de unge at bruge festuniverset frem for andre sociale sammenhænge. Dette univers stiller krav til de unge om at kunne navigere mellem forskellige mennesker og situationer. Situationer hvor man må eksperimentere og slippe hævninger og

situationer, hvor man må tage ansvar og have kontrol. Alkohol kan være med til at udviske grænserne for både det ene og det andet. Det betyder, at festuniverset bliver et ambivalent univers. Ambivalens karakteriserer også nutidens samfund i et bredere perspektiv. De unge kan i festuniverset spille festuniversets vilkår op imod nutidens samfundsvilkår.

Har de unge et specielt behov for at skabe sociale frirum?

Inden for ungdomsforskningen opereres der blandt andet med den tese, at der særligt for unge er tale om en række krav og forventninger, de har til sig selv, og som de også selv tager ansvaret for. Disse er krav og forventninger om succes på følgende områder:

- man skal have den rigtige uddannelse
- det rigtige arbejde
- man skal have de rigtige venner
- fantastisk kæreste
- fantastisk sexliv
- strålende udseende
- og så er det også godt at have ting og penge

Lea er 18 år og går i 3.g. Hun fortæller om, hvad hun for eksempel kan bede om, når hun beder hver aften:

"Men jeg synes jeg gør det hver aften for at finde ud af – jamen hvad gjorde jeg galt i dag, hvad kan jeg gøre bedre i morgen. Og så lige i øjeblikket skal vi til at have stor opgave og det stresser mig ekstremt meget, så jeg har meget lidt overskud. Så det er også de ting, som jeg nærmest diskuterer med mig selv, eller med den højere magt, eller hvad man skal sige, om hvordan jeg kan komme videre herfra, hvor jeg er nu. Hvordan jeg kan komme igennem det her stress, og sådan nogle ting...."

Leas refleksion over hvad hun gjorde forkert, kan forstås i sammenhæng med krav og forventninger om, at tingene skal være rigtige, og at det er ens eget ansvar at have og opnå succes. Der opstår således et stort behov for at kunne

holde fri fra disse omfattende krav og forventninger, de unge har til sig selv. Og de fleste unge benytter alkoholfællesskabet som en mulighed, fordi det er et enkelt og nemt fællesskab at indgå i næsten uanset, hvordan man klarer forventningerne og kravene.

Man kan hurtigt skabe frirum og frikvarter ved at sætte sig med en øl. Mange mennesker benytter lejligheden til, via alkohol, at blande det uformelle ind i det formelle, fordi det er med til, at bløde op for de formelle krav. Peter i 3. g fortæller om skolens caféaftener:

"... det plejer at være superpopulært, fordi det er meget uhøjtideligt, og alligevel kan man sådan give den gas..."

Og endvidere om klassens sociale aktiviteter:

"... i år har vi lige været i sommerhus hele klassen, så vi har ikke sådan behov for at være os selv igen og være fulde sammen igen..." (Peter 21 år).

Her kunne det tyde på, at alkoholen er med til at skabe et bestemt univers, hvor de unge – interessant nok – føler de kan være sig selv, være fulde og være sammen. Dette univers dækker dels nogle sociale behov, og dels et behov for at holde fri fra de krav og forventninger de unge både stiller til sig selv og møder i andre sammenhænge. Sammenhænge som under formelle omstændigheder betyder, at de unge ikke på samme måder føler, de kan slappe af og især pleje de sociale relationer.

Professor i uddannelsesforskning Knud Illeris skriver om ungdomstiden, at den er:

"... blevet kraftigt idealiseret – og kommercialiseret – som frihedens, uforpligtethedens og lykkens livsalder, samtidig med at de personlige og samfundsmæssige problemer, der knytter sig til ungdommen, synes at være stadigt voksende. Kernen i denne udvikling er, ikke mindst set fra et læringsmæssigt perspektiv, at kravene til identitetsdannelsen er vokset eksplosivt i takt med den kulturelle frisættelse – det

er bestemt ikke tilfældigt at der i dag ofte tales om et "identitetsarbejde" som de unge skal gennemføre, samtidig med at de skal klare en uddannelse, indgå parforhold og i øvrigt finde deres plads i samfundet." (Illeris 1999:169).

De unge har på den ene side behov for at holde fri fra det identitetsarbejde, der kræves af dem i det moderne samfunds formelle sammenhænge. På den anden side indebærer netop festmiljøet også et arbejde med identiteten, men den er af langt mere afprøvende karakter, og handler specielt om sociale relationer.

Festkulturen er dobbelttydig, fordi de unge både skal have kontrol og tage ansvar, samtidig med at de skal eksperimentere og slippe hæmninger. Man kunne også forestille sig, at dette frirum giver mulighed for at eksperimentere med kontrollen og ansvaret og det at begå fejltrin og mislykkes.

Udover at man generelt markerer at holde fri ved at drikke alkohol, må man også medtænke traditionen for at drikke alkohol i en dansk kulturel sammenhæng, hvor man fejrer ting, begivenheder og fællesskaber i sig selv med alkohol. En kulturel sammenhæng de unge vokser op med. Specielt for unge er formålet med at drikke i høj grad at blive beruset, og på den måde træde ind i et univers – et socialt frirum – hvor man kan arbejde med identitet og sociale relationer på en uformel og uforpligtende måde.

Men spørgsmålet er, om der ikke findes frirum og fællesskaber, som de unge kan benytte uden at være beruset? Frirum baseret på fælles interesser i foreningslivet er en mulighed. Men her fejrer man for eksempel ofte fællesskabet med fester. Flere elever fra et gymnasium i hovedstadsområdet fortæller begejstrede om, at blandt skolens aktiviteter er der fri billedkunst, hvor alle elever på tværs af klasser kan komme og lave noget. Lea og Sara fortæller om, hvordan der er til fri billedkunst:

"... det er virkelig hyggeligt, der er en ekstrem stille og rolig stemning, og man kan bare få lov at gå og trisse rundt. Og der er mange der bare kommer derover og sidder og bare snakker med folk, fordi det mangler man ligesom, det der forum, hvor det er okay at man bare sidder og laver ingenting." (Lea 18 år).

"... hver tirsdag efter skole, hvor vi bare bliver og maler. Og det er sindssygt hyggeligt, fordi at alle - 1. g'ere, 2. g'ere og 3. g'ere er blandet, ik' - kan komme over og male, og så står vi og hører musik, og så står vi bare og maler til klokken seks om aftenen eller senere, når skolen nu end lukker, og det er rigtig hyggeligt." (Sara 16 år).

Sara fortæller også, at de på deres introtur i 1.g havde en slags fest om aftenen. Det var tilsyneladende ikke en rigtig fest, fordi man kun måtte drikke to øl den ene aften og tre den anden. Men hun fortæller endvidere, hvad turen gjorde for eleverne:

"Det var helt vildt godt, især fordi i starten der kendte man bare ingen, og det er virkelig rigtigt, at man lærer hinanden at kende, fordi når man bor op og ned af hinanden, så kan man ikke andet end at snakke med alle..." (Sara 16 år).

Her er altså også et forum, der betyder, at man tager kontakt til andre. Og endvidere:

"... vi legede meget, sådan sjove ting, tror jeg, for lige at overskride nogle grænser." (Sara 16 år).

Man kunne umiddelbart forestille sig, at der ikke ville være meget status og popularitet i at komme og fortælle, at nu havde man været på tur og leget en masse. Særligt ikke sammenlignet med en tur, hvor der blev festet og drukket meget. Det bliver alligevel en positiv oplevelse at være på en tur uden rigtig fest, fordi der var andre måder at overskride grænser og skabe dynamik i fællesskabet på, samt udvikle deltagerens forhold til hinanden.

I byen

Som mange andre ting i nutidens moderne samfund er festkulturen ambivalent på en lang række områder. En dobbelttydighed i nutidens samfund kan for eksempel være, at det moderne menneske både er frisat og bundet af nogle sociale betingelser (Ziehe 1989:37).

Ambivalensen i festmiljøet kan blandt andet komme til udtryk ved, at de fleste unge helst ikke vil miste kontrollen helt, når de drikker alkohol. Men samtidig søger de alle at slippe kontrollen og hævninger som at være genert, ikke turde gøre bestemte ting – specielt i forhold til det andet køn, for eksempel at danse eller tale med dem.

Freelance journalisten Michael Voss skriver indledningsvis i en artikel i Ungdomsforskning på baggrund af Ida Holten Ebbesen og Niels Ulrik Sørensens speciale:

"Livet leves om natten og fortælles om dagen. Og alkohol er forudsætningen for det rigtige natteliv. Alkohol er hovedingrediensen i gruppens fælles opvarmning, inden man begiver sig ud i byen, og den er redskabet til at lirke det personlige panser op og få tungen på gлед, så man kan kontakte og kommunikere med fremmede – og opnå det ultimative mål med nattelivet: at score." (Voss 2003:30).

Rachel er 16 år og har blandede forventninger og motivationer til bylivet, og dét at møde nye mennesker:

"Så møder man vennernes venner og så... men jeg går aldrig op til en fremmed og snakker, det kunne jeg ikke finde på, tror jeg. Kun hvis jeg er meget, meget, meget fuld. Men det er jeg ikke, eller."

"... man møder altid de samme, synes jeg. Det er også meget hyggeligt. Men det er også lidt nederen, hvis det er alle sammen, hvis man kender alle sammen, så er det jo ikke sjovt." (Rachel 16 år).

For Rachel, som for mange andre, skal bylivet helst have den rette blanding af nye mennesker, som man ikke kender (selvom det ikke indebærer, at man nødvendigvis vil snakke med dem) - og ansigter som er kendte. At være (stærkt) påvirket af alkohol giver en mulighed for at gøre noget, man normalt ikke ville gøre.

Det hyggelige betyder tryghed i forhold til, at man kender de mennesker, man er sammen med. Det hyggelige og trygge ved de mennesker man er af sted sammen med, udgør en base, som man kan møde resten af bylivet ud fra (Voss 2003:31).

Særlige fællesskaber omkring alkohol

Fortællingerne om det at drikke alkohol, og den oplevede virkelighed omkring det, drejer sig i mange tilfælde for unge om hvem, der kan drikke hvad og hvor meget. Desuden er det et spørgsmål om stil og livsstil, og således kan der blive gjort noget ud af, hvad man drikker med hvem. Det betyder, at man kan skabe og skaber bestemte fællesskaber i situationen ved at drikke noget bestemt med bestemte personer.

Generelt er dét at drikke noget sammen et af de nemmeste fællesskaber, man kan indgå i. Det er på flere måder et tilgængeligt fællesskab, hvis man benytter "adgangskoden", så at sige, ved også at drikke alkohol. De samme sociale mekanismer gør sig i øvrigt gældende for rygefællesskaber. Man kan nemt og enkelt deltage i et fællesskab omkring rygning (Ingholt 2002:8ff.). Men denne undersøgelse vil vise, at sådanne fællesskaber kun er nemme, når andre sociale interesser også opfyldes.

Derudover kan man forfine fællesskaberne ved at oprette bestemte fællesskaber, hvor individuelle præferencer kommer til udtryk samtidig med, man skaber et særligt fællesskab. Alkohol kan på denne enkle måde spille en rolle for indi-

viderne i både kortere og længere fællesskabsdannelser. Men længerevarende fællesskaber kræver flere fælles interesseområder og værdier. Peter som går i 3.g fortæller for eksempel:

"... vi har også, Søren og jeg og en, der hedder Rikke, har sådan et, vi kalder et Sambuca-crew, hvor vi kun drikker Sambuca, og så havde vi en halv flaske af det, og så drak vi det sammen, ...". (Peter 21 år).

Eller der kan være tale om to gode venner, som har gjort det til deres særlige kendetegn og alkohol-fællesskab, at de kan drikke hele flasker af Bailey på en aften. Eller spilleren på holdet i boldklubben, som bliver glad for endelig at finde en medspiller, som også foretrækker gin/tonic frem for andre drinks eller øl og vin.

Socialt (u)acceptable handlinger

Flere informanter er også inde på problematikken omkring vold og ubehageligheder i forbindelse med alkohol, samt dét man kunne kalde "utroskab-fuldskab". Det vil i denne sammenhæng sige, at man er sin kæreste utro til en fest, fordi man var fuld. Her træder alkoholen stærkt frem hos nogle som en forklaring, mens de fleste alligevel ikke kan acceptere fuldskab som en legal forklaring på handlingen.

Rachel formulerer sig omkring emnet uden at være helt afklaret i forhold til, hvilken rolle alkohol spiller for ens handlinger, og om den indgår som forklaring:

"... ikke sådan rigtig utroskab, men altså, hvis man nu kommer til... eller ikke kommer til, men hvis man er sammen med én, og man ikke kan huske det, og sådan noget. Det har vi lige oplevet med vores veninde, og det er bare for dumt."

Venindens kæreste har været utro:

"... og så har han været virkelig, virkelig, virkelig fuld, og så har han så været sammen med én, og sådan noget."

"... han bruger som en undskyldning at han

var fuld, og det er jo ikke... det skal man slet ikke bruge som en undskyldning, altså. Man må bare lade være at drikke, ik', enten lade være med at drikke, eller også så få en eller anden til at sørge for, at man ikke gør noget dumt..." (Rachel 16 år).

Det er lader til, at det individuelle ansvar forsvinder efter et vist punkt, og at andre må træde til og forhindre mere eller mindre socialt uacceptable handlinger, når man bliver fuld. De unge er bevidste om de ting, som kan ske med dem i forbindelse med indtagelse af meget alkohol. Nogle har en mere eller mindre udtalt aftale om at passe på hinanden. En gruppe piger vælger således på skift én blandt dem, som skal afstå fra at drikke og passe på de andre:

"... hvis jeg skal i byen med mine veninder og jeg ved de skal drikke sig rigtig stive, vi har altid sådan... vi aftaler altid der er én, som måske sådan holder sig lidt tilbage, så hun kan passe på de andre. Det er ikke så tit mig der gør det, men altså når de andre så siger, nu er det lige min tur, så gør jeg det også. Også bare det, at jeg ved at jeg kan sidde og drikke, og så ved jeg der er en veninde, der vil passe på mig, hvis der nu er noget. Og så ved jeg også, at så ved mine veninder også, at så kan de sidde og drikke, og så skal jeg nok passe på dem, hvis der er noget." (Sara 16 år).

Fryspunkt er et undervisnings- og forebyggelsesprogram for unge finansieret af Den Norske Bryggeriforening (og delvist Den Danske Bryggeriforening). Programmet tager emnet op og pointerer, at socialt accepterede handlinger i en gruppe får indflydelse på individets enkelthandlinger. Seksuel frigjorthed, vold og ubehagelig opførsel overfor andre opstår kun ved beruselse, hvis gruppen også i ædru tilstand finder det acceptabelt.

Undervisningsprogrammet, og dermed bryggeriforeningerne, sigter på den ene side mod at gøre unge opmærksomme på, at socialt uacceptable handlinger ikke skyldes alkoholen, men derimod den eller dem, der drikker den.

Det betyder, ifølge undervisningsprogrammet, at ansvaret for handlingerne også her lander hos den unge, idet bryggerforeningerne, når det kommer til stykket, på denne måde fritager alkoholen som årsag til de problemer, der kan opstå, når folk drikker. På den anden side tager undervisningsprogrammet nogle væsentlige diskussioner frem om motivationer og forventninger i forbindelse med fester og festmiljø. På den vis giver undervisningsprogrammet mulighed for en øget bevidsthed om ansvarlighed hos den enkelte og om sociale mekanismer i grupper.

Socialt pres?

Et interessant aspekt handler om at have kontrol og at miste kontrol. Alle informanter tager afstand fra andre unge, der - som de siger - vælter rundt og ikke ved hvad de laver. Alle informanterne, som drikker, gør opmærksom på i interviewene, at det er centralt at have nogenlunde kontrol over situationen. Mange af dem fortæller, at de ikke ligger under for nogen form for socialt pres med hensyn til at drikke. De drikker kun, når de har lyst. Derfor kan de lade være med at drikke, og de kan have det sjovt uden.

Man skal ifølge de unge kunne håndtere begge dele. Maria på 17 år har græsk baggrund og fortæller:

"... de ved godt at jeg godt kan være rimelig skæg, selvom jeg ikke har drukket noget. Jeg kan godt have det sjovt." (Maria 17 år).

Andre fortæller om, hvordan de håndterer socialt pres.

"Så vælger jeg at lade være med at drikke, og der er ikke nogen der skal presse mig til det fordi... så går jeg bare, det gider jeg ikke." (Lea 18 år).

De informanter, som drikker, fremhæver, at de selv bestemmer, og at der ikke er noget socialt pres:

"Jeg har altid været god til at vælge, om jeg har lyst, selv om de andre drikker, sådan var

det også meget i 1. g. Hvis jeg ikke havde lyst, så gjorde jeg det bare ikke..." (Peter 21 år).

Fælles for både de unge, der drikker, og dem der ikke gør det er, at man må forsøge at fremstå som et selvbestemmende individ, der ikke ligger under for socialt pres. Lea gør klart, at hun går og dermed undværer fællesskabet, og Peter kommunikerer det ved at sige, at der ikke er noget socialt pres på ham.

Mange unge vil gerne betragte det at drikke som et frit valg. Det kan det i høj grad også være, men ikke desto mindre viser flere undersøgelser, at både forældre og venners måde at drikke alkohol på har stor indflydelse på det enkelte individs måde at drikke på. Almindelig socialisering og de sociale relationer spiller en indlysende og central rolle. Man kan tale om socialt pres i alle samfund, for så vidt som mennesket tilpasser sig samfundet og dets gruppenormer. Der er på den ene side tale om en normalisering. På den anden side søger mennesket i moderne samfund at fremstå med en individuel identitet. Dette markerer de unge blandt andet ved at sige, at de ikke bare giver efter for gruppepres. De argumenterer for, at de kan gøre, som de selv vil. Således at der ikke er tale om socialt pres i lige præcis deres tilfælde - de kan modstå presset, eller de kan undvære fællesskabet og gå.

Status, popularitet

"... hvis man virkelig vil være en af de fede mennesker, så skal man sørge for at være én af dem der fester." (Lea 18 år).

Udsagnet viser, at for de unge ses det som et valg, at være en person som fester. Man kan vælge sig en identitet som "festlig". Festkulturen forbindes i høj grad også med ungdomskultur. Når man som ung begynder at bevæge sig ind i aktiviteter, som har med festuniverset at gøre, bevæger man sig også bevidst eller ubevidst

ind i et univers, hvor der knytter sig en væsentlig status og popularitet i dét at gå til fester og have erfaringer inden for alkoholrusen. Det betyder også, at bliver man inviteret til mange fester, er man en socialt eftertragtet person med mange venner, som man har det sjovt med. Den sociale anerkendelse i ungdomsuniverset knyttes på mange måder sammen med festkulturen og det at drikke alkohol:

"Så kan man så vælge om man vil være en af dem, der fester igennem hver weekend, og torsdag, fredag, lørdag, og eventuelt søndag også."

"... for at være rigtig meget med, og for at virkelig kunne, så skal man være en af dem der fester, og være mindre seriøs i timerne." (Lea 18 år).

Fortællingerne om fuldskab

For unge er der status i at være med i og fortælle om det festlige alkoholbrug. Historierne om hvad der sker til festerne, er både med til at skabe et bestemt univers omkring festerne, og genskabe og opretholde universet. De unge er meget optagede af at tale om og diskutere festen med hinanden. Det er fortællinger om et univers, hvor man kan handle grænseoverskridende, slippe det fornuftige, turde gøre ting, eller hvor ting bare sker.

Lea, som går i 3.g., fortæller om et skoleblad på omkring 20 sider, der udkommer tre gange årligt og er redigeret af elever. Når det udkommer efter festerne på skolen, er der en 7-8 sider sladder om, hvad der er sket i forbindelse med festen:

"Altså, folk sidder og læser det her blad, de kaster sig over det; Ej, hvor er det spændende, nu skal vi læse om alle de folk, der har dummet sig, så vi kan få det bedre selv, eller et eller andet i den retning." (Lea 18 år)

Bladet er med til, at Lea ikke slår sig løs til festerne på skolen, fordi hun mener, folk holder øje med hinanden, for at se hvem der for eksempel

gør noget pinligt, og hvem der er sammen med hvem. Som et eksempel på en historie fortæller hun følgende:

"... én, som har lavet det famøse trick, om det er rigtigt eller ej, vil jeg ikke udtale mig om – som har drukket sig ekstrem fuld, og som har banket en eller anden fremmed mand op og sagt; Hey, er min veninde her? - fordi det havde hun fået en eller anden idé om, at hun var, og det var hun ikke, og så havde hun ikke kunnet finde hjem, og så havde hun sovet hos ham." (Lea 18 år).

Bladet indeholder både almindelige og sensationsprægede historier. Især historierne om scoring er med til at give den enkelte identitet, fordi det er et centralt mål i unges festkultur. Historierne om de seksuelle relationer genopleves efterfølgende gennem en fælles "narration" og tolkningsproces. Disse er afgørende for oplevelserne i byen, og samværet blandt de unge er i høj grad også defineret af disse oplevelser (Voss 2003:33).

De unge er ikke alene om denne måde at skabe og genskabe festuniverset på, hvis man tænker på den danske julefrokosttradition. Historierne er med til at opretholde forestillinger om, hvad man kan gøre og komme ud for. Derudover sporer de deltagerne ind på bestemte forventninger til bestemte fester.

I det alkoholforebyggende undervisningsprogram for unge, Fryspunkt, skrives, at forventningerne er styrende for festen uden, at de dermed nødvendigvis indfries. Pointen er, at ting ikke bare sker, men at der er nogen, der sætter dem i gang. Bryggeriforeningerne, som finansierer undervisningsprogrammet, fremhæver dermed igen det individuelle ansvar. De unge, bestemmer selv over alkoholen og de ting, der sker, fordi de indtager den. Denne måde at give de unge ansvar på passer fint med det ansvar, de unge selv påtager sig. Men spørgsmålet er hvilke andre og større samfundsmæssige indvirkninger

og tendenser, som påvirker de unges forhold til alkohol.

Peter i 3.g fortæller om skolens caféaftener:

"Os i caféudvalget vi har gratis bar, vi er berusede hver gang, men dog har vi også det i bagehovedet med, at det er os der skal stå i baren, og folk skal opføre sig ordentligt, og hvis der er et eller andet, der går galt. Vi har noget med i caféudvalget, at hver gang, når stemningen er på sit højeste, så står vi altid op på bordene eller baren og giver den gas, eller går op på scenen og danser." (Peter 21 år).

Udover at tilhøre et helt bestemt fællesskab, nemlig caféudvalget, så er der også knyttet bestemte forventninger til det at være caféudvalgsmedlem. Man skal være beruset, men ikke fuld, fordi man samtidig har ansvar for caféen, så man skal på én gang både holde hånd i hanke med, at andre ikke overskrider grænserne, samtidig med, at man som caféudvalgsmedlem forventes at overskride grænser ved at danse på bordene. Det er krav som på flere måder står i modsætning til hinanden, men som caféudvalgsmedlemmerne selv har forventninger om, at de skal kunne rumme.

De personlige historier om hvad der skete, da man var så og så fuld, bidrager til ens ungdomsidentitet, og til dét andre kan fortælle om én.

Forskerne Sten Beck og Stine Reesen skriver i Festkultur og Rusmidler i Gymnasieskolen, at rusmidlerne fungerer som et centralt identitetsværktøj i ungdomsårene, hvor man kan afprøve sin identitet i fællesskaber uden, at de voksne overvåger det (Beck 2004:23).

Hvorfor er det sjovt at gemme et billede på en mobiltelefon af en person som sover, hvis ikke det er den tragi-komiske fortælling om, hvordan personen fik for meget at drikke, og faldt i søvn til festen et mærkeligt sted.

Det opfattes som værdifuldt at kunne fortælle om, hvordan man dagen efter havde tømmermænd samtidig med, at man skulle noget, som i virkeligheden krævede, at man var frisk. Man var for eksempel nærmest stadig fuld, da man mødte op om søndagen og skulle spille kamp. Alkoholforskerne Jacob Demant og Margareta Järvinen fra Sociologisk institut i København opererer i deres paper Constructing maturity through alcohol practice – Focus group interviews with teenagers med den teoretiske pointe, at erfaringer med alkohol bliver relevante i forhandlingen om ens sociale position. Med historierne kan man konstruere sig selv som mere moden socialt set.

Maria, som har græsk baggrund, og i øvrigt er forholdsvis lille og spinkel af bygning, fortæller at hun har drukket ren vodka siden hun var 11 år, fordi hun ikke kan lide de ting, man ellers blander vodka med:

"Det er underligt, fordi hvis jeg drikker vodka på den måde, så sker der ikke så meget, jeg bliver selvfølgelig lidt fuld lidt senere, ik'. Men hvis jeg drikker bare fem seks syv øl, så er det meget værre end hvis jeg har drukket en flaske vodka." (Maria 17 år).

Mængden af alkohol, som Maria fortæller, hun kan indtage, er bemærkelsesværdig. Det kan bidrage til noget særligt ved Maria sådan, som hun fortæller om sig selv. Det handler sandsynligvis også om at markere en social position.

Spørgsmålet er, om der i nogle tilfælde fortælles nogle ekstra promiller ind i historierne. Det vil sige, at personer i fortællingen bliver mere fulde end de i virkeligheden var. Det understøtter formålet med at fortælle, at man var med til noget sjovt, og at det virkelig var sjovt, fordi alkohol generelt er med til, at festen ikke bliver kedelig. En af pointerne i et projekt i Ringsted er, at unge drikker meget alkohol, fordi de tror alle andre unge drikker meget (Balvig, Holmberg, Sørensen 2002).

Man kunne hertil spørge, om der ikke er tale om en tautologi. I og med at de der tror andre drikker meget - selv drikker meget - hvorved der reelt er nogle, som drikker meget. Men fortællingerne med ekstra promiller kan være med til at forklare, at mange tror andre unge drikker mere end dem selv. Fortællingerne får det til at lyde som om, at andre unge drikker mere end de reelt gør.

Det kunne også tænkes, at historierne med ekstra promiller er med til at skrue op for antallet af genstande i de unges selvrapportering i forskellige undersøgelser af eksempelvis MULD og Sundhedsstyrelsen. Hvis tallene ændrer sig, kan det muligvis også skyldes en ændring i måden de unge rapporterer deres forbrug på. De unge ved også, at de er dem, der drikker mest i Europa.

Rent hypotetisk kunne det være, at de skruer ned for eventuelle ekstra promiller i selvrapporteringen. Ikke desto mindre er Danmark et af de lande i Norden, hvor der bliver drukket mest alkohol pr. indbygger over 14 år. I Danmark svarer det til 12 liter ren alkohol pr. år. Spørgsmålet er, hvor stor en andel de unge står for. I Danmark er der cirka 400.000 storforbrugere som står for halvdelen af forbruget, det svarer til 14 genstande dagligt pr. person (Rindom 2000:37).

Før omtalte hypotese om, at de unge fortæller ekstra promiller ind i historierne, kan understøttes af, at de unge gerne vil fremhæve, at de selvfølgelig drikker sig fulde. Men når det kommer til stykket, fortæller de også, at det ikke er helt så ofte, og ikke i helt så omfattende. Maria fortæller endvidere, at hun mest går i byen for at danse, noget som hun også konkurrerer med i sin fritid, og derfor ikke har behov for at drikke sig mod til. Det kommer også til at betyde noget for, hvad hun skal have i baren, fortæller hun:

"... jeg skal altid have noget vand eller så noget." (Maria 17 år).

Maria fortæller både, at hun kan drikke meget, og at hun kan lade være og have det sjovt uden. Dette går igen hos mange unge, der drikker alkohol. Det er lige så meget det hyggelige og trygge samvær, de søger hos hinanden, ligesom de også synes, at festmiljøet kan blive for ensformigt.

Festkulturen – et rummeligt univers

Frirummet skabt via alkohol har endnu et vigtigt aspekt i og med, at man er uheldig, når der for eksempel sker ulykker. Ansvar og skylden, som man også tager på sig, får tydelig årsag og forklaring via alkoholen. Følelsen af skyld, og at man svigtede sit ansvar overfor sig selv, kan et langt stykke hen ad vejen forklares med alkoholens virkninger. Det kan blive til hændelser som man, næsten naturligt kommer ud for, "det er hvad der sker".

På den ene side er der med festuniverset tale om et socialt frirum. På den anden side er også dette område fyldt med krav. Men en central pointe er formentlig, at i dette frirum er det ikke så slemt at begå fejltrin. I og med det er et frirum skabt med alkohol, vil alkoholens virkninger kunne ophæve ulemper og usikkerhed ved de nye krav, forventninger og succeskriterier så som at se godt ud, at have penge til at gå i byen og købe drikkevarer for, at have de rigtige venner, den rigtige kæreste, at turde flirte, at have succes i det hele taget.

I festuniverset er der tilsyneladende et unikt rum for dét at mislykkes, som står i modsætning til kravene om, at det hele skal være perfekt. Det kan for eksempel være at opføre sig pinligt eller dumt, opføre sig tankeløst, at blive for fuld og brække sig eller komme ud for uheld. Det pinlige eller tankeløse får nemmere karakter af noget

komisk i festuniverset. Dette alkohol-frirum gør, at disse hændelser kan forklares og forstås med, at man har drukket for meget. På den måde har alkohol en stor forklarings effekt og forklaringskapacitet, som legitimerer fejltrin. Samtidig er der den spidsfindighed, at alkoholoplevelserne på den måde fortsat kan rumme status og popularitet. Fortællingerne og historierne om dét at mislykkes har i sig selv en værdi. I festuniverset kan dét at have fiasko, i bred forstand, nemmere blive til en sjov historie. Dermed ikke sagt, at en lang række hændelser har meget alvorlige konsekvenser.

Man kan ”køre sig selv i sænk” og hjem uden, at det får særlige konsekvenser andet end måske ekstra opmærksomhed. For eksempel går Margit på 24 år rundt til en privatfest med kanden fra en blender fyldt op med drink i hele den første del af aftenen. Den bliver fyldt op flere gange, og det er sjovt at gå og dele med folk ved hjælp af sugerør. Men inden længe bliver hun så fuld, at hun beslutter, at hun må hjem og sove, for hun kan alligevel ikke deltage i resten af festen. Efterfølgende bliver hun drillet venskabeligt med sin måde at drikke sig selv under bordet på. Margit forklarer, når hun bliver konfronteret med aftenens hændelser:

” Altså, jeg havde ikke spist noget hele dagen. Og så drak alle de andre det blendede, mens jeg tømte det sidste i bunden, hvor alkoholen havde lagt sig.” (Margit 24 år).

Festkulturen kan være et fristed, både for de unge som oplever, de har mere eller mindre succes og for de unge, som oplever det modsatte. Der er altså tale om et meget rummeligt univers. Alle unge har brug for at holde fri, også de unge som har succes. Ens succes kan blive forstærket i festkulturen, især hvis man befinder sig godt i festmiljøet og på den måde kan mestre det. Således at man fester med de rigtige venner. At man for eksempel allerede har en fantastisk kæreste, så man ikke virker desperat for at score.

Festerne kan sætte en række ting på spidsen; et strålende udseende, det at have ting, penge til tøj, penge til at feste, til at købe alkohol for. Det kan understrege den succes man har i forvejen.

En læringsproces

I Ungdom, identitet og uddannelse skriver Knud Illeris blandt andet at; læring forstås generelt som alle processer, der fører til varig kapacitetsændring – det være sig af kropslig, erkendelsesmæssig, psykodynamisk (dvs. følelses-, motivations-, og holdningsmæssig) eller social karakter – og som ikke udelukkende drejer sig om biologisk modning eller aldring. Det vil sige, at læringsbegrebet også rækker ind over funktioner som personlig udvikling, socialisering og kvalificering. Forskellene på disse betegnelser drejer sig hovedsageligt om den synsvinkel, der anlægges på læringen (Illeris, Katznelson, Simonsen, Ulriksen 2002:30).

Endvidere gengiver Illeris de betingelser for læringen, som de unge selv oplever:

”De oplever på godt og ondt uundgåeligt sig selv som hovedpersoner i deres eget liv på en helt anden måde end det tidligere overhovedet var muligt. Og selv om der er masser af råd og vejledning at hente, så har de i den sidste ende kun sig selv at stole på – og de må netop hele tiden mærke efter inden i sig selv, for der er utallige muligheder der kan være fulde af spændinger og modsætninger, og de unge er selv meget ofte ambivalente, spændt ud mellem kravet om at alting skal være helt fantastisk og angsten for ikke at kunne klare det.” (Illeris, Katznelson, Simonsen, Ulriksen 2002:29).

Disse forhold kan også ses som karakteristisk for festuniverset. Der er masser af råd og vejledning i forhold til at drikke alkohol og gå til fester. Men i sidste ende må de unge stole på sig selv, og må selv mærke efter dels i forhold til det at drikke, men også i forhold at begå sig i bestemte festmiljøer. De forudgående afsnit beskriver ligeledes, hvordan festlivet og at drikke alkohol

rummer mange modsætninger for de unge. Sara, som har israelsk baggrund, fortæller:

"... jeg er sikker på, at folk der drikker sig rigtig stive og ligger og brækker sig, ikke synes at det er særlig sjovt. Nu har jeg prøvet det... de tre gange jeg har prøvet det nu, og man lærer virkelig af det, fordi det er ikke sjovt at ligge og brække sig derhjemme foran sine forældre, eller i en eller anden busk et eller andet sted. Eller har hørt at man har gjort noget forfærdeligt dumt."

"Og jeg mener selv, at nu har jeg lært at styre mig også, og så er det fedt. Fordi man får en sjov følelse, og fordi man er oppe og køre og fordi man er glad." (Sara 16 år).

Det er muligt at betragte dét at kunne begå sig i festuniverset som en form for læreproces, der involverer påvirkninger af kroppen, sociale relationer, tanker, følelser og handlinger. Det vil sige, at dét som karakteriserer generel læring for unge, også finder sted og afspejler sig i festuniverset. At drikke alkohol og navigere i festmiljøet kan medføre en kapacitetsændring af både kropslig, erkendelsesmæssig, psykodynamisk og social karakter. Dette understreger, at unges måde at drikke og feste på, ikke skal ses isoleret fra andre processer i ungdomslivet eller fra samfundet i det hele taget. I øvrigt kunne denne betragtning også afspejle en del voksnes holdning til unges brug af alkohol. Det vil sige den holdning, der går ud på "de skal jo lære det" - når søn eller datter bliver dårlig.

I det følgende optræder en række ungeprofiler, som illustrerer nogle fælles problemstillinger for unge generelt set, og samtidig giver et indtryk af de meget forskellige sammenhænge de unge må navigere i og leve deres liv i. De unges forhold til festkulturen er hæftet op på sociale "berøringsflader". Det vil sige sociale "berøringsflader" som de søger, flirter med, udvikler, vedligeholder eller undgår. Profilerne er hovedsagligt sammensat på baggrund af interview, uformelle samtaler og observationer.

Peter

Peter er 21 år og går i 3.g. Det går godt for ham rent fagligt, og han er glad for at gå på skolen, hvor han har opbygget sig en socialt fremtrædende rolle.

Peter er med i caféudvalget, som har et særligt fællesskab på skolen, der går på tværs af årgangene. Caféudvalget arrangerer caféaftenernes temaer, og har ansvaret for aftenen. Det er også dem, der har gratis bar, sætter gang i den og tør danse på bordene.

Festerne på skolen synes han derimod ikke længere er så spændende. Nu er det federe at komme ude i byen, hvor rammerne ikke er så primitive som på en skole. Hvor man kan gå efter sin egen musiksmag for eksempel. Peter er mere bevidst om, hvem der er de virkelige venner nu i 3.g i forhold til tidligere. Man skøjter ikke længere bare rundt og krammer alle til festerne, som man gjorde i 1.g.

De er nogle drenge og piger, som tager i byen sammen, hygger sig sammen og sover hos hinanden. Når de er fulde sammen, bliver de ligesom sat i frigear, og kan være sig selv. Men selvfølgelig med måde. Man skal vide, hvad man drikker. Det er for meget, hvis folk kun tør tage kontakt til én, når de er fulde, synes Peter. Det er noget af det, han bryder sig mindst om, når folk får for meget. Nogle gange undrer han sig over, hvor lidt der skal til før, at folk skændes, kommer op at slås eller siger åndssvage ting.

Peters forældre er skilt, og har været det siden han var helt lille. Både hans mor og far er økonomisk velstillede, så de er vant til at rejse meget - på juleindkøb i udlandet for eksempel. Hans far er uddannet ingeniør og selvstændig erhvervsdrivende. Hans mor er konsulent i forsikringsbranchen.

Peter har planer om at rejse til New York et halvt år efter 3.g. Han vil desuden gerne arbejde på et reklamebureau. Han skal også læse videre på et tidspunkt. Det kan han måske starte på samtidig.

Peter tror på, at Gud tænder et lys, når man bliver født, og at han også bestemmer, når det skal slukkes igen. Han mener det er vigtigt at have et ståsted, og et forum at henvende sig i. Det er ikke fordi Peter er bange, når han skal ud at flyve, men han hel-garderer sig alligevel ved at bede en bøn. Han mener også, at der er en anden verden med ånder, og at der findes andre planeter med levende væsener.

Peter har det på mange måder godt socialt med sine venner og med sin rolle på gymnasiet. Han er et eksempel på, at festmiljøet også spiller en central og vigtig rolle for de unge, der er velfungerende socialt og fagligt og ikke savner venner. Festmiljøet bliver for nogle et alternativ til at have succes på alle de tidligere nævnte områder. Hvis man ikke lever det perfekte liv, kan man da i hvert fald vise, hvordan man fester og drikker. De to ting hænger tæt sammen. Eller hvis man ikke ved helt, hvordan man er festlig, så kan man stadig drikke, og det er legitimt (til en vis grænse). Selvom mange unge udtrykker en bevidsthed om, at alkohol ikke nødvendigvis ændrer på en dårlig grundstemning, ændrer det ikke altid ved den stærke forestilling og til tider reelle oplevelse af, at når man drikker alkohol bliver det sjovt.

Peters profil viser desuden, at der også er tale om en modningsproces indenfor festkulturen. Både i forhold til hvordan man håndterer sit alkoholforbrug og effekten af det, og hvor man kommer til fest. Deltagelse i byture kan være kulminationen på et sådant modningsforløb og en sådan læring. Her er man blevet klar til at møde de fremmede mennesker ude i byen, især

på baggrund af en fællesskabs-base. En base som er opbygget via "opvarmning" i en gruppe af mennesker, man kender, og som man drikker med inden, man går i byen (Voss 2003:33).

Sammenfatning

Unge hyppige brug af alkohol i Danmark må forstås i sammenhæng med det identitetsarbejde, der hele tiden gør sig gældende og presser sig på for unge i nutidens moderne samfund. I festuniverset kan de unge arbejde og eksperimentere med uformelle, uforpligtende sociale relationer samtidig med, at de har det sjovt. På den ene side kan de holde fri fra de formelle krav, der ellers stilles til dem udefra, og i nogen grad holde fri fra de krav og forventninger, de har til sig selv om, at tingene skal være rigtige og perfekte. På den anden side er festuniverset ambivalent og dobbelttydigt, og festmiljøet stiller også en række krav til de unge om at have succes. Men samtidig er der i festuniverset en særlig mulighed for at fejle og mislykkes, hvor alkoholen kan indgå som forklaring på, hvorfor det gik galt. Og alligevel føler de unge et ansvar for de ting, der sker og kan ske med dem i festmiljøet. På denne måde er der for så vidt tale om modsatrettede krav og forventninger. De skal både eksperimentere, slippe hæmninger og have kontrol og tage ansvar, når det kommer til stykket. Den generelle læring, der involverer påvirkning af krop, psyke og handlinger finder også sted i festuniverset.

De unge kan bruge festuniverset til at spille op mod de samfundsmæssige vilkår, de møder på deres vej til voksenlivet. Vilkår, som afføder, at

de unge har krav og forventninger om at tage ansvar for den række tilsyneladende frie valg, de står overfor. Valg som opleves som fiasko, hvis de ikke indebærer succes. Og samtidig sætter en række sociale betingelser begrænsninger for, hvilke af deres valg, der er realistiske.

De unge reagerer tilsyneladende på samfundsmæssige vilkår i nutiden, som medfører, at de føler pres fra mange sider. Ikke mindst pres fra dem selv om, at tingene skal være perfekte. I festuniverset kan man både holde fri fra og spille op mod presset og ambivalensen. Man kan have succes og fiasko i en mere afprøvende form, som ofte kan forklares med alkoholens effekter. Men derudover er det også en reaktion på, at andre "nemme" fællesskaber kan fremmes, hvor unge kan arbejde med identiteten, sociale relationer og holde fri.

Noter

- 1) Disse tal indeholder også en andel af etniske minoritetsunge. Spørgsmålet er om de er under-repræsenteret.
- 2) Fryspunkt er resultatet af et samarbejde mellem Danmark og Norge: Udviklet af Stiftelsen Bergensklinikken af Bjarte Bøe og Tore Børtveit. Finansieret af Den Norske Bryggeriforening
- 3) Bearbejdet til danske forhold af Amtssundhedscentret i Storstrøms Amt, Misbrugscentret i Frederiksborg Amt og GODA.

Kapitel 4

Etniske minoritetsunges forhold til islam og alkohol

Der er en grundlæggende holdning indenfor islam om, at man ikke må drikke alkohol. Det betyder, at unge med en religiøs baggrund i islam opererer med strategier i ungdomslivet, der på forskellig måde tager højde for dette. Som alle unge har de desuden strategier i forhold til deres forældre. Dette kapitel vil redegøre for nogle generelle problemstillinger for etniske minoritetsunge og for, hvordan de unge kan vælge ikke at praktisere forskellige forskrifter inden for islam.

For mange etniske minoritetsunge er det karakteristisk, at de føler sig klemt mellem flere kulturelle spændingsfelter. For det første det felt og den kultur, som deres forældre repræsenterer og i forskellig grad praktiserer. For det andet et dansk felt og en dansk kultur, som de møder i mange sociale sammenhænge og i næsten alle institutionelle sammenhænge.

I et britisk studie af etniske minoritetsunge med pakistansk baggrund pointerer sociologen Jessica Jacobsen, at med henblik på deres identi-

tet, betragter de unge deres etniske baggrund som et kulturelt og geografisk forhold, som de er bundet af alene som følge af deres rødder. Forhold som indeholder tænke måder, følelser, opfattelser, handlemåder og væremåder, som de unge i nogle tilfælde sætter spørgsmålstejn ved, men som de ikke desto mindre opfatter som forholdsvis statiske. Forhold som de ikke kan forme eller omforme som de vil. For dem er den etniske identitet noget, de bliver født ind i. Anderledes forholder det sig imidlertid med religionen. Selvom islam var deres forfædres religion, som på den måde forbinder dem med deres familie og deres etniske gruppes fortid, betragter de unge i langt højere grad religion som et personligt valg. For dem er den ægte forpligtelse over for islam ikke noget, man bliver født ind i, men derimod noget som man må basere på selvrefleksion og på selvbevidst målrettedhed (Jacobsen 1998:153).

Etniske minoritetsunge i nutidens samfund

Unge som har en anden etnisk baggrund end den danske udgør en mangfoldig del af be-

folkningen, som gør det problematisk at tale om dem som én bestemt gruppe. I det danske samfund har de dog ofte den oplevelse til fælleles, at de bliver set anderledes på. Mange af dem oplever at blive diskrimineret i forskellige sammenhænge. Det kan for eksempel være i skolen, på uddannelsen, når de søger praktikplads eller arbejde, hvor de har erfaringer med at blive valgt fra på grund af enten deres race, hudfarve, tro, nationalitet eller etnisk baggrund, på trods af, at de er kvalificerede ansøgere (Hansen 2002).

Flere unge gør også opmærksom på, hvordan mediernes ensidige fremstilling af dem som kriminelle, forbrydere eller religiøse fundamentalister får betydning i deres hverdag, og for danskernes opfattelse af dem. Terrorangrebet 11. september 2001 har yderligere skærpet tonen og den negative opmærksomhed omkring islam og muslimer, og påvirker den måde folk omgås de etniske minoritetsunge på.

I flere af de europæiske lande som Danmark, Holland og England fik dét at føre en stram udlændingepolitik i det hele taget en fremtrædende rolle, både i de politiske valgkampe i årene efter 2001 og i de politiske tiltag efterfølgende. Forhold som også kan få indflydelse på, hvilket syn danskerne har på etniske minoritetsunge.

Følelsen og oplevelsen af marginalisering og ekskludering i flere sammenhænge er uhåndterbar for nogle unge. Hvis de yderligere føler sig dumme og magtesløse i skolen kan det ende med at disse unge i trods, opgør og vrede opfylder netop de negative forventninger, det omgivne samfund har til dem (Røgilds 2004:110).

Næsten alle unge mænd med anden etnisk baggrund har erfaringer med at blive nægtet adgang på diskotekerne. Dette er interessant i forhold til oplevelsen af at gå i byen. De unge

som afstår fra at drikke alkohol på grund af deres tro, og derfor ikke på samme måde deltager i festlivet, kan også opleve at blive ekskluderet i forskellige sociale sammenhænge. For pigerne har ekskluderingen ofte en anden karakter, idet de sjældent har samme frihed som drengene, til at færdes ude om aftenen. Pigerne skal ofte være hjemme, og man kan således tale om en indelukkelse frem for en udelukkelse i den sammenhæng.

I dette kapitel præsenteres tre profiler af unge med forskellig minoritetsbaggrund. De repræsenterer i det hele taget tre meget forskellige liv og holdninger til religion, fester og alkohol.

Omid

Omid er 17 år og går på VUC. Han vil tage en HF-eksamen. Han søgte ind på HF flere steder (også tættere på hvor han bor), men der var ikke plads. Han har en drøm om at læse videre og blive arkitekt eller læge. Det vil hans forældre gerne have. Inderst inde ved han godt, det bliver svært. Det virker næsten mere realistisk at blive noget inden for musikken. Omid skriver hip-hop tekster og har optrådt nogle gange. Han har kontakt med nogen inden for branchen, men endnu er der ikke rigtig sket noget. Sammen med sin bedste ven kører han tit rundt i bil og hører musik. Han styrketræner og boksetræner også i sin fritid. Mest for træningens skyld, han gider ikke bokse kampe.

Sangteksterne handler blandt andet om, at politiet skal lade Omid og hans venner være. Om hvordan politiet altid holder specielt øje med dem, selvom de bare er på gaden, uden at lave noget. Omid er træt af balladen. Det er svært at bo i et område og være til i en tid, hvor kriminalitet er næsten normalt. Det har påvirket ham meget, at han en aften blev tilbageholdt i detentionen hele natten uden, at han havde gjort noget. En af hans venner er anklaget for noget

ballade, men Omid ved, at han er uskyldig, for de var sammen den aften.

Omid's forældre kommer begge fra Marokko. Hans far arbejder med rengøring og hans mor arbejder i en børnehaven.

Nogle gange skændes Omid med sin mor om småting. Blandt andet fordi han driller sin lillebror. På et tidspunkt fik han en lussing. Inde på sit værelse begyndte han at tænke over, om det mon skulle være sådan resten af hans liv. I sådan nogle situationer kan det hjælpe at vide, at Gud er der. Det er især, når han føler sig alene.

Omid var meget tæt på en af sin onkels venner. Da han døde af et hjertestop, tog Omid sig sammen i forhold til islam og blev mere aktiv. Han beder og læser i Koranen.

Han er også interesseret i andre religioner og synes, de har nogle gode pointer. Han kan godt lide at se DR2's debatprogram Tal med Gud. Han forstår slet ikke, hvordan nogen mennesker kan slå andre mennesker ihjel i Guds navn. Sådan er islam ikke, islam handler om fred.

Omid går ikke til fester, fordi han hverken ryger eller drikker alkohol. Han kan have det sjovt uden. Han ville heller aldrig komme til at prøve at ryge eller drikke, selvom hans venner gør det. Han kender sine egne grænser, og han har set, hvad alkohol kan gøre ved folk. De kan ikke beherske sig og kommer op at skændes.

Omid passer på flere af de fordomme, mange danskere har om unge drenge med anden etnisk baggrund. Han hører hip-hop og kører rundt, og hænger ud med sine venner på gaden, hvor der indimellem opstår ballade og konflikter med politiet. Huen sidder på sin egen måde – lidt tilbage på hovedet, store løstsiddende bukser og sweatshirt. Den samme Omid går på VUC og har

enkle firkantede briller på, bryder sig ikke om at boksekampe, vil gerne være arkitekt eller læge, ser DR2 og fremhæver, at islam handler om fred, og at han er dansker. Hans personlige forhold og forpligtelse overfor islam ændrer sig, da hans onkels ven dør, og får indflydelse på hans ungdomsliv især ved, at han ikke går til fester og hverken ryger eller drikker. Det er kendetegnende for de unge i undersøgelsen, at troen har enkle funktioner. Den bliver især relevant, når de unge føler sig alene, stressede eller nervøse for eksamen. Eller det kan få betydning, når de mister en person, de er tæt på.

Islam og det at være muslim er et tilvalg, som ikke ligger i faste rammer for de etniske minoritetsunge i denne undersøgelse. På den ene side kan man betragte islam i Danmark som under indflydelse af sekularisering. På den anden side opstår der nogle begrænsninger i forhold til tro og det at praktisere islam åbent i Danmark, som også kan tænkes at have en indflydelse.

"... jeg er ikke i tvivl om selve troen, men hvor meget man kan praktisere det, det er jeg i tvivl om. Altså, i hvert fald i vores samfund, ik'."

"... hvis man virkelig gerne vil praktisere det sådan 100 %, ... altså, det kan man sagtens men... det går bare ud over en selv, især i det her samfund, fordi folk kigger på dig på en anden måde, end de ellers ville gøre, ik'."
(Samit 21 år).

Samit, som har en egyptisk baggrund, giver som eksempler herpå, at hvis man siger, at man beder en gang om dagen, eller hvis man er pige og går med tørklæde, så går det ud over en selv i det danske samfund. Hans mor er muslim, men har valgt ikke at gå med tørklæde på sin arbejdsplads på grund af de sager, der har været. På sin vis føler Samit sig tydeligt som en del af samfundet, og siger "vores" om det. På den anden side problematiserer det samme samfund islams religiøse praksis og det at være muslim.

Han fortæller endvidere, hvorfor han prøver at dæmpe, at han er muslim:

"... hvis man siger, at man er meget muslimsk, så er det første folk tænker, det er; "terrorist", eller et eller andet." (Samit 21 år).

Samit har været i militæret med tre venner. Han overvejede på et tidspunkt en karriere dér, men syntes alligevel ikke, det var ham. Muligvis føles det heller ikke som en oplagt og tiltalende beskæftigelse at tjene militæret som samfundsmæssig institution, når man samtidig kan føle sig mistænkt for terrorisme (Hansen 2002:40).

De fleste af de unge i undersøgelsen betragter sig som muslimer og er troende, men praktiserer ikke religionen i samme udstrækning som ideelt foreskrevet med for eksempel bønnen fem gange om dagen.

Mustafa har tyrkisk-kurdiske rødder og fortæller:

"... altså, jeg ville sige jeg er ikke 100 % muslim, og det vil jeg nok blive straffet for, når jeg en gang kommer til dommedag og skal stå til ansvar over for Gud, så ved jeg godt selv at jeg vil blive straffet, fordi at jeg ikke har været helt den gode troende, altså, så som jeg beder ikke, men det har så også nok noget at gøre med, at jeg ikke kan bede. Jeg kan ikke de forskellige... det kunne jeg måske have lært, men altså det jeg så bare ikke fået lært." (Mustafa 22 år).

Mustafa fortæller endvidere, at problemet også er, at bønnen skal være på arabisk for at bønnen kommer bedre frem. Men selvom han ikke kan bønnen på arabisk, er han troende, og dommedag og straf indgår også i hans forestillingsunivers. Mustafa beder på dansk en gang i mellem. Det er kendetegnende for flere af de etniske minoritetsunge i denne undersøgelse, at de er troende, men i mindre grad praktiserende muslimer. Det er i øvrigt kendetegnende for en lang række af de store religioner, at der er forskel på at være troende, og på at være

troende og praktiserende. Det rummer ikke nødvendigvis en modsætning at være troende, men ikke i særlig høj grad praktisere. Der er ikke altid sammenfald mellem at tilhøre en trosretning, at praktisere en tro, og at tro i sig selv. Og ligesom Mustafa beder på dansk, opstår der igennem historien nye og andre måder at sammensætte og praktisere sin religion på i en mere individuelt orienteret religiøsitet. I Danmark vælger mange troende danskere for eksempel de mere "mørke" og måske negative sider af kristendommen fra, hvor de således ikke tror på Helvede, djævelen, dommedag og synd (Gundelach, Riis 1992). Eller de kombinerer flere typer forestillinger, som Peter i kapitel 3, der både tror på Gud og rumvæsener og liv på andre planeter.

For nogle er islam mere et kulturelt bagland, som ikke på samme måde spiller en personlig rolle for dem, som for deres forældre. Et sådant forhold til islam kan på mange måder ligne det forhold mange danskere har til kristendommen. Nogle har bedre muligheder end deres forældre for at studere Koranen, i det de har bedre litterære forudsætninger. De mener i nogle tilfælde, at forældrenes religionsforståelse er misforstået. Andre igen bruger islam og det at kalde sig muslim som noget, de kan gemme sig bagved, udtaler SSP-konsulenten Ronnie Abergel, som arbejder med utilpassede unge, i et interview. Derved kan de for eksempel opnå nogle specielle hensyn ved at sige, at de er muslimer.

I denne undersøgelse er det specielt det religiøse påbud inden for islam om, at man ikke må drikke alkohol, som er relevant. Andre religiøse påbud og/eller kulturelle markører, som kan være med til at understrege ens identitet som muslim kan være, at man ikke må spise svinnekød, at man spiser halalkød, at man beder, faster, går med tørklæde eller går i moské. Der er nogle etniske minoritetsunge, som overholder disse religiøse forskrifter og påbud, og der

er nogle, som ikke gør det. Dét at drikke eller ikke drikke alkohol indgår i en større sammenhæng, hvor religiøse påbud og forskrifter ikke altid overholdes i praksis. Hvis man som ung mand lader sig selv fremstå stærkt som muslim, er det heller ikke ensbetydende med, at man er meget troende eller praktiserende. Dette hænger ofte sammen med islams mulighed for at tilbyde dels et meningsfyldt trossystem, dels nogle indiskutable faste rammer og et ståsted. Noget som det danske samfund ikke altid giver dem positive muligheder for at udvikle, set med de unges øjne. De føler sig udstødt og udelukket fra lige deltagelse i samfundet (Hansen 2002:40).

En anden mulighed for at føle indflydelse, gøre oprør og protestere og opleve en stærk identitet, er ved at blive kriminel eller småkriminel. Og for nogle kan det give en stærk selvfølelse, når folk frygter én. SSP-konsulenten Ronnie Abergel fortæller om, hvad der kan ske, når man føler sig delt mellem to kulturer, og ikke føler sig hjemme nogen af stederne:

"... identitetsmæssigt bliver du revet i småstykker, og så er det hamrende svært at få lov at skabe den dér platform, hvor du skal stå på. Og udvikle dig selv, dine værdier og dine holdninger til det ene og det andet og det tredje, dit netværk. Den platform er meget svær at få plads til, og derfor er der mange unge, utilpassede, selvfølgelig, som går ind og tager den med vold og magt. Og siger; nu går jeg ind og manifesterer mig. Jeg ligger ikke længere her, så I kan træde på mig. Jeg rejser mig op, og så deler jeg håndmadder ud. Og så kan I alle sammen se, hvem jeg er. Og det kan godt være at I hader mig. Det kan godt være I er bange for mig. Det kan godt være at I vil sende mig hjem til mit eget land. Men I forholder jer til mig." (Interview med Ronnie Abergel 10.06.04).

Abergel pointerer, at jo mere samfundet problematiserer de marginaliserede etniske

minoritetsunge, jo mere problematiske bliver de for samfundet. I den forbindelse spiller visse mediers negative og ensidige fremstilling af de unge en stor rolle (Jacobsen 1998:124,125; Røgilds 2004:49).

Abergel mener desuden, at når danskere drikker, er de mere åbne, og den slags fællesskaber går mange etniske minoritetsunge glip af. Dermed bliver muligheden for at udvikle varige, ligeværdige venskabsrelationer indskrænket. I denne forståelse kan alkohol spille en væsentlig rolle i integrationen. Denne undersøgelse viser, at vi tilskriver alkohol en større rolle i in- og eksklusionsprincipper, end den reelt har.

Etniske minoritetsunge og festmiljø

Blandt de unge med anden etnisk baggrund, som har en muslimsk baggrund, er der enighed om, at den grundlæggende opfattelse inden for islam er, at man ikke må drikke alkohol. De fortæller blandt andet, at der står i Koranen, at man ikke må gøre noget, der skader ens krop. Med hensyn til vin/alkohol står der for eksempel i sura 2, vers 220:

"De spørger dig om vin og lykkespil. Sig: I dem begge er der et stort onde og (nogen) gavn for mennesker. Men deres onde er større end deres gavn."

Det er med baggrund i ovenstående forståelse, at mange ret troende muslimer ikke drikker alkohol. Det er kendetegnende for alle religioner, at der er forestillinger om, hvordan en troende ideelt set bør handle ud fra skrifterne. Men disse forestillinger stemmer sjældent overens med de handlinger, den troende udfører i den virkelighed, som gør sig gældende.

Der er med andre ord forskel på tro og praksis. Det er således ikke specielt for islam, at der ekisterer uendeligt mange måder at være troende og praktiserende på. Men synligheden af den religiøse mangfoldighed kan variere og afhænge

af religiøs tolerance og religiøs frihed under forskellige magtstrukturer (Skrowny 2001:26ff).

På ungdomsuddannelser, arbejdspladser og i mange andre forskellige sammenhænge opstår forventninger om at deltage i sociale formelle og uformelle sammenhænge, som kan være spontane eller planlagte. Sammenhænge som er hyggelige og sammenhænge, som er festlige. De fleste danske unge glæder sig meget over disse muligheder for at være sammen og møde nye mennesker, og efterlyser dem, hvis de ikke opstår eller arrangeres. Men for unge med muslimsk baggrund kan det være et problem, at der i alle disse sammenhænge i høj grad indgår alkohol, som for mange danske unge netop spiller en rolle for deltagelsen i og udviklingen af fællesskabet i den givne situation. Hvis man som ung med anden etnisk baggrund vælger at overholde et forbud i Koranen mod at drikke alkohol, kan det have betydning for andres tolkning af deres vilje til at deltage i sociale fællesskaber generelt i Danmark.

Piger og drenge med etnisk minoritetsbaggrund har, udover den fælles problemstilling med, at man ikke bør drikke alkohol, meget forskellige problemer med at deltage i festmiljøet set i et overordnet perspektiv. Drengene har oftest større frihed til at kunne være ude i byen og væk hjemmefra og de ting, de foretager sig ude i byen, bliver der ofte set gennem fingre med fra forældrenes side. Pigerne derimod forventes at være tidligt hjemme. De skal være opmærksomme på, hvordan de klæder sig, når de er ude i byen. De er i det hele taget underlagt langt større kontrol.

Når man kalder sig rettroende muslim, eller stræber efter at være det, bør man i princippet ikke drikke alkohol. For mange unge med anden etnisk minoritetsbaggrund betyder det, at de benytter en strategi, hvor de mere eller mindre

hemmeligholder, når de tager i byen eller til fester og drikker. Drengene har i de fleste tilfælde nemmere ved at færdes ude end pigerne, og de benytter sig på mange måder af den større frihed, de gives af deres forældre. Ofte ved forældrene godt, at drengene går i byen og ser piger, men de vælger at se gennem fingre med det. Samit fortæller, at hans mor opdagede, at han lugtede af øl, da han var yngre:

"Min far har ved det nok også godt, men altså... han spørger ikke, og jeg siger det heller ikke, og så noget, ik'." (Samit 21 år).

Ronnie Abergel fortæller desuden, at dem der har røget meget hash (eller drukket meget) i nogle tilfælde bruger en øjenspray, som fjerner det røde i øjnene. Så kan man dagen efter ikke se, at de har røget.

For langt de fleste unge med etnisk minoritetsbaggrund, er det nogle helt andre forventninger, deres forældre har til dem i forhold til alkohol. Selvom det ikke altid overholdes, er der en forventning om, at man ikke drikker. Der er tale om en helt anden form for socialisering, når man sammenligner med danske forældres liberale holdning til alkohol. Alkohol er ikke en del af det generelle sociale fællesskab, som danske unge vokser op med. Dermed ikke sagt, at forældre til danske unge altid ved, hvad der sker i festmiljøet.

Roya

Roya er 20 år og er netop blevet student. Hun er lige startet som tilkalddevikar på et plejehjem, og har også arbejdet en kort periode i en børnehave. Hun syntes bare ikke, hun havde timer nok. Det er okay at arbejde på plejehjem, men det er i det hele taget hårdt at arbejde, så planen er at søge ind på Tandlægehøjskolen eller farmaceutuddannelsen.

Roya er født i Danmark og begge hendes forældre kommer fra Pakistan. Hendes far bestyrer

en DSB-kiosk og hendes mor hjælper til dér om morgenen.

Roya er muslim og drikker ikke alkohol. Hun har heller aldrig smagt det. Hun har selv søgt svar inden for islam med hensyn til en række spørgsmål. I forhold til ikke at måtte drikke alkohol, fandt hun begrundelsen, at man ikke må miste kontrollen over sig selv. Det synes Roya giver god mening i forhold til, hvad hun har hørt nogle veninder opleve, og sådan som hun selv oplevede sine klassekammerater i gymnasiet. Hendes forældre ville heller ikke bryde sig om det, og i øvrigt synes hun, at det lugter.

I gymnasiet havde Roya det godt med sine klassekammerater. Hun syntes på den ene side, at de accepterede hendes religiøse begrundelse for ikke at drikke. På den anden side holdt hun sig væk fra de fleste fester, fordi hun vidste, at de ville prøve at lokke hende til at drikke. Så følte hun sig presset, og det kan hun ikke lide. Hun syntes, det var en god tradition at køre studenterkørsel, så det var hun med til, selvom hun ikke ville med til festen bagefter. På den måde valgte Roya at være med i nogle sociale aktiviteter, for hun syntes, det var meget vigtigt at have et fællesskab med klassen. Men hun følte sig tit udenfor, fordi hun ikke drak, og så holdt hun sig til de få andre piger i klassen, som heller ikke drak. Et par stykker med anden etnisk baggrund, og en pige med dansk baggrund.

Da klassen var på studietur til Italien, gik Roya noget af tiden sammen med disse veninder. De tog ud og spiste for sig selv, og havde det rigtigt sjovt på deres egen måde. Det bedste ved studieturen var næsten at hygge sig på værelset om eftermiddagen med klassekammeraterne. En aften fik de lokket hende med på diskotek, som ellers ikke er noget, hun gør eller må. Nu hvor hun var væk fra Danmark, turde hun overskride nogle grænser. Hun dansede også med en dreng

fra klassen, som var lun på hende. Ingen af delene ved hendes forældre noget om.

Roya føler tit, hun lever i to kulturer, og at det er ret svært. Nogle gange kan hun føle sig alene, og så hjælper det at vide, at Gud altid er der. Når hun kommer hjem, skifter hun til pakistansk tøj. Det har hun ikke på, når hun er væk hjemmefra, for hun kan ikke lide, at folk kigger på hende, så hun føler sig anderledes. Hun diskuterer tit med sine forældre, som synes, hun er for optaget af den danske kultur. Roya synes, det er uretfærdigt, at forældrene gør forskel på, hvad drenge og piger må. Det vil hun ændre på, når hun selv får børn.

Roya fortæller, at hun ikke bryder sig om, at hendes forældre opdrager drenge og piger forskelligt. På den måde kan hendes brødre tage i byen, til fester, gå med piger og drikke alkohol, mens hun må blive hjemme. Også for Roya bliver det uformelle fællesskab med klassekammeraterne om eftermiddagen meget centralt på studieturen. For langt de fleste unges føles dette i høj grad meget mere relevant for deres identitetsarbejde, frem for eksempel at komme rundt i Firenze og se kulturelle og historiske seværdigheder, som også er en del af studieturen. Roya benytter en strategi om at vælge fællesskaber til og fra. Hun foretager en vurdering af, om fællesskabet er alt for domineret af alkohol, og er det tilfældet, undlader hun at deltage. Roya fremhæver på den måde, at hun kan modstå det sociale pres:

*"... det er også derfor jeg ikke tager til fester, fordi mange af mine veninder, de lokker mig faktisk. 'Kom nu, ta' en tår alkohol, det gør ikke noget, ingen ser det', og sådan noget, ik'. Og jeg kan ikke lide at blive presset....".
(Roya 20 år).*

Ikke alle piger med etnisk minoritetsbaggrund lader sig holde tilbage. Nogle finder for eksempel ud af at komme på homoseksuelle diskote-

ker eller lesbiske caféer, hvor de er sikre på deres brødre ikke kommer. Brødre kan nemlig finde på at stille krav til deres søstre om forhold, som de ikke selv efterlever.

Veninderne dækker for eksempel hinanden ind med historier om, at de er hos hinanden, mens de i virkeligheden kan være taget temmelig langt væk for at feste og drikke. De kan også have valgt at tage permanent hjemmefra. SSP-konsulent Ronnie Abergel fortæller:

"Altså, mange af de indvandrerpiger jeg kender, som jeg kender ude fra nattelivet, bymiljøet og som er meget vestlige – de er skredet hjemmefra."

"De vil være herre i eget hus. De vil have lov at bestemme over deres egen skæbne, og derfor bryder de med nogle normer hjemmefra. Men det er ikke alle der har den styrke, at de kan gøre det, vel."

Martina

Martina er 19 år og går på social- og sundheds-hjælper-skole. Det er lidt hårdt ind i mellem, for hun har samtidig sin dreng på 17 måneder, når han ikke er hos sin far. De skiftes til at have ham. Martina har det okay med uddannelsen. Lige nu er hun i praktik, og hun synes, man lærer meget. Der er ikke så meget socialt på skolen. Det gør heller ikke noget, hun synes alligevel ikke, at hun har så meget til fælles med dem, der går der. Det gælder bare om at komme igennem.

Da Martina var 8 år gammel døde hendes far, og som barn boede hun hos sin mormor. Martina kom med sin mor og sin bror fra Sierra Leone, og har stadig familie der. Det var svært pludselig at bo sammen med moderen, så Martina flyttede meget tidligt hjemmefra. Hendes mor er uddannet sygeplejerske, men nu ryger hun sig skæv hver dag. Martina har valgt, at hendes mor ikke skal passe hendes søn.

Når Martina ikke har sin søn, går hun meget på

caféer og i byen med veninder og venner, nogen af dem kender hun også fra byen og gaden. Der bliver snakket, danset, drukket og hygget. De ryger også noget pot eller hash ind i mellem, men grænsen går ved stoffer.

Martinas nye kæreste er kok. Hun mødte ham gennem en veninde. Udenfor planen er Martina blevet gravid. Hun har været til undersøgelse og venter på en tid til selve aborten. Hun har været irritabel og skidt tilpas. Det er hårdt at cykle rundt i praktik, men hun har ikke lyst til at melde sig syg.

Martinas eksmand, Karsten, er far til sønnen, hun har nu. De lærte hinanden at kende, da hun gik i folkeskolen. Han er et par år ældre end Martina. Hun synes, han forandrede sig meget, og Martina kunne ikke holde ham ud til sidst.

Karsten konverterede til islam, og det gjorde Martina også for to år siden. Da hun var gravid, ville Karsten gerne have at hun gik med tørklæde. Hun tog det på, fordi hun gerne ville prøve, hvordan det var. Det var alt for varmt til, at hun kunne holde det ud, så det røg af igen. Desuden kiggede folk på hende, og nogle genkendte hende fra byen. Familien brød sig heller ikke om det.

Det er nyt for hende at være muslim, så det skal hun lige lære. Det er som om, islam er stærkere i troen end kristendommen, som er blevet skrevet om så mange gange. Hendes liv var noget rod, og måske ville hun få det bedre som muslim. Ikke fordi hun vil ændre sin livsstil som sådan. Hun prøver for at se, hvordan det er. Det er svært, når man ikke er født ind i det. Hun kunne også godt tænke sig at blive buddhist. Hun vil prøve det hele.

Martina holder ikke hemmeligt, at hun kommer i byen, ligesom hun heller ikke lægger skjul

på, at hun drikker alkohol. Hun er samtidig et tydeligt eksempel på, hvordan religion, etnicitet og geografisk levested absolut ikke er lukkede systemer med skarpt optrukne linier, men netop flyder og blandes på alle leder og kanter. Martina mener, at det gælder om at have det godt med sig selv her i livet, og for hende spiller både religiøsitet og festmiljø en positiv rolle. Det religiøse ståsted og tilhørsforhold er for Martina ikke noget statisk, men kan ændre sig, og har blandt andet til opgave at spille en positiv rolle for hendes selvværd. Derfor kan hun "shoppe rundt" mellem forskellige religiøse verdensbilleder uden, at det opleves som modsætningsfyldt for hende.

Sammenfatning

Dette kapitel har fokuseret på de religiøse forskrifter indenfor islam, som mange unge vælger ikke at praktisere, hvorved islam i sin daglige udformning blandt unge kan få et mere sekulariseret og individualiseret præg, når det drejer sig om religiøs praksis. Dette får også betydning for hvordan og om de færdes i festmiljøet. Men det er ikke ensbetydende med, at de ikke er troende, og på den måde er det væsentligt at skelne mellem tro og praksis.

Etniske minoritetsunge er vokset op med en anden socialisering omkring alkohol. Alkohol er i højere grad forbundet med tabu. Mange etniske minoriteter har et restriktivt forhold til alkohol. Det kan medføre, at de unge hemmeligholder, at de drikker alkohol.

Noter

1) SSP står for samarbejde mellem Skole – Socialforvaltning og Politi.

Kapitel 5

Minoritetsunges adgang til festmiljøet

Dette kapitel beskæftiger sig nærmere med forskellige muligheder for deltagelse i festmiljøet. Udover religionen spiller mere kulturelle forhold også ind og overlapper i forhold til religiøse forskrifter.

Flere af de etniske minoritetspiger sætter skel mellem kultur og religion. De mener, at islam giver kvinden samme rettigheder som manden, men at det er de kulturelle traditioner som diskriminerer kvinden. Pigerne argumenterer således ud fra islam, og med denne strategi kan de nemmere vinde genklang i minoritetsbaglandet, end hvis de argumenterede ud fra et dansk kulturstandpunkt (Andersson 2000:149). Roya pointerer for eksempel:

"... ifølge islam, så er drengen og pigen lige-stillet. Det er vores kultur, den adskiller det, ik'. Vores kultur den siger – nej, drengen er mere højtstillet, og de har simpelthen så mange muligheder, de kan tage sig af. Mens vi har slet ikke så mange muligheder." (Roya 20 år.).

Den praktiske måde at udleve kulturen og religionen på fra forældrenes side er med til at

give de etniske minoritetsunge helt forskellige muligheder i bylivet og festmiljøet. I mange tilfælde vil forældrene gerne beskytte deres børn over for nogle forhold, som de mener er problematiske i den danske kultur. Det vil ofte sige alkohol og for tæt kontakt med det andet køn. Med tiden kan der dog ske det, at de mister kontrollen med børnene eller de unge og må give op, fordi de unge ikke længere lytter til familien og gør noget andet i trods. Dette er for eksempel tilfældet med Aida på 19 år, som har tyrkisk baggrund. Hun flyttede hjemmefra og ind hos sin danske kæreste, som forældrene ikke ved, at hun har.

Adam, som har blandet egyptisk og dansk baggrund, betragter ikke sig selv som muslim. Man kan ikke både gå i byen, drikke og være sammen med piger, og så kalde sig muslim, mener han. Han anerkender på den måde en gængs opfattelse af, hvordan man er muslim, men han vil ikke selv være det. Han fortæller, at hans far, som ikke længere bor i Danmark, er af den mening, at man ikke må drikke, fordi man laver

dumheder og kommer op at slås. Men han ved, at Adam går i byen:

"Det er jo ikke sådan at han; nå ja, Adam han går i byen, og så drikker han sodavand. - Han er jo ikke dum." (Adam 20 år).

Pigernes mulighed for at deltage i festmiljøet Kapitlet 2 beskrev blandt andet, hvordan de positive forestillinger om unge, så som frihed, lethed, uforpligtethed, romantik og lykke, var forestillinger, som passede perfekt ind i de samme forventninger og forestillinger, som forbindes med festmiljøet, og specielt med de unges festmiljø.

Denne type forestillinger står i stærk kontrast til de forventninger og forestillinger, som gør sig gældende specielt med hensyn til piger i det etniske minoritets-bagland. Pigens ærbarhed og ry spiller i mange traditionelle sammenhænge en central rolle for hele familiens ry og ære, og derfor får hun ofte ikke lov at optræde i sammenhænge, hvor hendes ry kan sættes på spil. På den måde kan der i nogle sammenhænge blive tale om en indelukelse. Antropologen Yvonne Mørck skriver om dette i Bindestrøgs-danskere, at pigerne tildeles rollen som kulturelle markører (Mørck 1998:296). Ude i byen må pigen desuden være opmærksom på, hvordan hendes påklædning og make up kan opfattes af folk med etnisk minoritetsbaggrund. Aida, som er 19 år og har tyrkisk baggrund, fortæller hvordan en lidt for nedringet bluse eller lidt for meget make up ude i byen, kan blive et problem, og at det betyder, at man er bange for at blive set af eller møde nogen som kender familien.

Andre piger vælger at tage slør på for på den måde at kunne indgå i sammenhænge, de ellers ikke kunne deltage i. På grund af sløret, som er med til at markere dem som en ærbar pige, har de i nogle tilfælde større frihed til at færdes ude i flere sammenhænge (Jensen 2003:25).

Andre igen tager tørklædet på på et tidspunkt, hvor de føler, at de er nået et vist stadie i en individuel religiøs modningsproces.

Aida fortæller endvidere, hvordan hendes far i mange år bestemte, hvornår hun skulle være hjemme:

"... før i tiden eller bare for nogle år tilbage da måtte jeg ikke mange ting, specielt for min far."

"... jeg måtte ikke gå ud, med mindre jeg gik hjem til nogle veninder. Det var ok en gang imellem, at de kom forbi, fordi det var hos os, men så snart jeg skulle ud, måtte jeg ikke."

"Også når jeg fik fri fra folkeskolen dengang, skulle jeg også bare hjem, ikke hjem til nogen andre eller noget andet, jeg skulle bare hjem efter skole og være hjemme hele dagen og hjælpe min mor med nogle ting og lave lektier, og i hvert fald blive hjemme." (Aida 19 år).

Aida fortæller endvidere, hvordan hun stille og roligt begyndte at bryde de grænser, hendes far gav hende, ligesom hun insisterede på at få lov til bestemte ting. Til sidst sagde han ikke ret meget til hende, og på den måde har hun selv skabt sig en frihed. Men det indebar, at de mere eller mindre ikke talte med hinanden. Efter to år udløste det alligevel et skænderi med faderen, da hun kom sent hjem klokken 21.30. Aida tænkte, at det ikke kunne være rigtigt - nu var hun snart 20 år. Derfor flyttede hun ind hos sin danske kæreste, som hun har lært at kende på VUC. Hendes søster er den eneste fra familien, der ved, at Aida bor hos sin kæreste, og at han er dansk. Resten af familien tror, at hun bor på et værelse hos en veninde.

Flere af de unge ender i et dilemma, når de fortæller, hvilken strategi de rent hypotetisk ville have over deres egne børn. På den ene side vil de give dem adgang til festmiljøet, fordi de er opmærksomme på den centrale sociale funk-

tion, det har for unge. Dette tyder på, at deres børn får lov at deltage i forskellige sociale aktiviteter. På den anden side vil de ikke give deres børn lov til at drikke alkohol. På den måde giver disse unge udtryk for, at den megen fokus på alkohol stadig kan være en hæmsko for etniske minoritetsunge med muslimske rødder, også i de næste generationer kan. Andre etniske minoritetsunge pointerer, at deres egne børn gerne må drikke alkohol, men at de skal kunne drikke ansvarligt og færdes i festmiljøet ansvarligt.

Roya, som tidligere er beskrevet i en profil i kapitel 4, oplever også, at hendes frihed begrænses væsentligt af forældrene, og at dette indebærer en tydelig forskelsbehandling på piger og drenge, hun ikke bryder sig om. Hun forklarer, hvordan hendes brødre kan komme sammen med piger, mens det er anderledes for hende og at det hænger sammen med pigens ry:

" – jeg tror mine forældre inderst inde ved at de kommer sammen. Men de siger ikke noget til det, altså, de er drenge. Drenge, det gør ikke noget. Piger, hvis pigerne kommer sammen, så ser man så ned til pigerne, og det er en slem pige, og det skal man så holde sig fra. Så er de også bange for, hvis de ikke kan få pigen giftet væk, fordi hun har alle de dårlige rygter, ik'. De går meget op i deres ry – utroligt meget op i deres ry. Hvis man har dårligt ry, så går det slet ikke." (Roya 20 år).

Pigernes barrierer for at færdes i festmiljøet er i høj grad bestemt af forældrenes dispositioner. Forældrene tager pigens ry indenfor de kulturelle traditioner alvorligt, også fordi minoritetsfundet lægger et internt pres på sine medlemmer. Selv hvis forældrene vil, kan de ikke give meget frihed til de unge, fordi det ville medføre, at de ville blive set på som dårlige forældre (Mørck 1998:241). Men som det er tilfældet med både Aida og Roya, finder de måder at udvide deres råderum på. Enten gennem forhandling eller ved at trodse forældrenes ønsker. Selvom Roya ikke drak alkohol, da hun tog på diskotek i

Firenze, brugte hun alligevel muligheden for at overskride nogle af sine grænser - hun dansede nemlig med en dreng.

Når der opstår et frirum væk hjemmefra, som pigerne i nogle tilfælde benytter, bruger de dem i høj grad på samme måde som danske unge til at overskride nogle grænser. Andre piger prøver at drikke alkohol i mindre eller større mængder og af forskellig styrke. Roya fortæller, at man kan blive fristet til fester og komme til at gøre noget, der er imod religionen. Man kan drikke alkohol og dermed yderligere blive fristet. Det ved hun fra de veninder, der har større frihed end hende selv.

Men der er ikke altid klar overensstemmelse mellem de begrænsninger forældrene sætter, og de unges opfattelse af, hvad der går imod religionen. Roya fremhæver, at det er kulturelle traditioner og ikke religionen, der forårsager den forskelsbehandling mellem drenge og piger, som hendes forældre tillader og ser gennem fingre med. Hun udtrykker indirekte et ønske om at kunne komme sammen med en dreng, selvom det muligvis også ville være imod en traditionel tolkning af islam. Til gengæld er det både imod religionen og imod hendes forældres ønske at drikke alkohol.

Drengenes mulighed for at deltage i festmiljøet Drengenes barrierer for at deltage i festmiljøet findes derimod i langt højere grad i selve bylivet og festmiljøet. Omid, som slet ikke drikker alkohol, har prøvet at være til gymnasiefest. Det er mere eller mindre et frit valg for ham. Men han syntes ikke om fester, så han holder sig væk. Flere af de etniske minoritetsdrenge fortæller, at det kan det være svært for dem at komme ind på diskotekerne. Det er de vant til at opleve især, hvis de er flere venner sammen, som har anden etnisk baggrund. Færdes de derimod enkeltvis med en gruppe af danske drenge, er der tilsyne-

ladende langt færre problemer med at komme ind. Samit, som har egyptisk baggrund, fortæller hvordan de nogle stykker sammen havde aftalt, at de ville i byen og feste før fasten begynde:

"... lige før ramadan måned, så aftalte vi, at vi ville tage i byen, fordi at i ramadan måned, der må man ikke drikke, altså man må ikke gøre noget sådan rigtigt, ik'. Man må ikke drikke eller tage i byen eller noget. Så havde vi aftalt, at vi ville tage i byen, og så lige fyre den af før ramadan måned og sådan noget. Så prøvede vi at tage til forskellige steder i København, men der blev vi ikke lukket ind, ..." (Samit 21 år).

Samit fortæller, at de må tage tilbage til det lokale diskotek i provinsen, for at komme ind. Der drak de så, og tog hjem ved to-tre tiden. Han bliver spurgt, om det ikke var irriterende at tage forgæves til København, og svarer:

"... det har vi prøvet tit, og det er så... Det er ikke noget nyt." (Samit 21 år).

Drengene i undersøgelsen er tydeligvis vant til at blive afvist, og føler sig diskriminerede. Men de fortæller om det, mens de trækker på skuldrene og indtager en lidt opgivende holdning. Det er tilsyneladende den fredeligste måde at håndtere det på. Andre unge håndterer en sådan eksklusion ved at drikke.

Som langt de fleste muslimer vælger Samit og hans venner at praktisere islam mere intenst i fasten. For dem betyder det også en periode, hvor man ikke drikker alkohol, hvilket adskiller sig fra, hvad de ellers gør. Fasten har på sin vis samme funktion for dem som for muslimer, der følger islam regelret. Selvom de ikke følger islam regelret til daglig, bliver fasten stadig en tid, hvor man afholder sig fra at gøre en lang række ting, som for eksempel at spise i dagtimerne, eller have sex. I deres måde at leve islam på, bliver det at drikke og gå i byen normaliseret, men tilsidesættes under fasten.

For Adam og hans fætter, som begge har blandet dansk og egyptisk baggrund, lykkes det indimellem at komme ind på diskotekerne. De kan til gengæld opleve at blive smidt ud, selvom de ikke er sammen med dem, der skaber problemer på diskotekerne. Adam på 20 år fortæller, at de prøver at skille sig ud fra de indvandrere, som de synes har en bestemt attitude:

"... vi undgår de steder, hvor der er mange indvandrere, for vi føler os ikke lige som andre, det er ikke fordi vi ikke kan lide dem, men mange gange er indvandrere på en meget udadvendt attitude. Hvis vi er sammen med dem, så tror de, vi er nogen, der går sammen med dem, og sådan er vi jo slet ikke, eller kommer op at slås eller et eller andet. Det er mange gange, man bliver smidt ud. Vi har ikke engang kendt de mennesker, der var oppe at slås." (Adam 20 år).

Flere af de unge med anden etnisk baggrund tager afstand fra de grupper af utilpassede unge, der skaber problemer forskellige steder. De bliver nødt til at markere en afstandtagen, fordi der i mange sammenhænge bliver generaliseret i forhold til andengenerationsindvandrere. Og fordi de mange gange bliver opfattet som én gruppe, bliver de kollektivt afstraffet, som antropologen Susanne Branner Jespersen pointerer i forbindelse med sit projekt Konflikt på gadeplan. På den måde bliver Adam og hans fætter også straffet og smidt ud af diskoteket, selvom de ikke er indblandet (Ansel-Henry, Jespersen 2003).

Omid, som er beskrevet i en profil i kapitel 4, bliver for eksempel tilbageholdt af politiet, i forbindelse med noget ballade uden at have gjort noget. Mustafa fortæller, hvordan medierne kan have indflydelse på, hvordan folk ser på ham:

"... og så kigger folk en ekstra gang på én, ik'. Nå, han ser... han må være syg, eller et eller andet ik', eller ham tør vi ikke gå imod eller... ham tør vi ikke sidde ved siden af, eller hvad ved jeg, ik', eller de må ikke komme ind på det her diskotek." (Mustafa 22 år).

Som det også gør sig gældende for danske unge, kan det at gå i byen være ambivalent i den forstand, at det både er forbundet med selvfølgeligheder og usikkerheder. Man ved på en måde, hvad der vil ske og alligevel ikke. Mustafa er kurdisk-tyrker, og tilhører den del af etniske minoritetsunge som går i byen og drikker alkohol på næsten samme måde som danske unge. Han bliver spurgt, om han møder nye mennesker, når han er i byen med sine danske venner fra fodboldklubben. Han fortæller, at på den ene side møder han selvfølgelig nye mennesker, men at det tit er meget overfladiske møder. På den anden side er det usikkert, om man møder nogen, og hvem det er, og hvor længe man snakker med dem:

"... så møder man måske noget fra det andet køn, som man falder i snak med. Eller måske møder man måske nogen tilfældigt, måske nogle gamle bekendte man måske har set før i byen, et eller andet sted, - falder måske i snak med dem. Men det er på et meget overfladisk plan, det er så noget, så snakker man måske en time eller to, og så er det det." (Mustafa 22 år).

Det kan også lyde dobbelttydigt at have overfladiske samtaler på et par timer, ligesom det er en pudsig formulering, at møde noget fra det andet køn. Udsagnet udtrykker forventninger som trækker i forskellige retninger i forhold til, hvad der kan ske, og i forhold til nærhed og distance til det andet køn.

Som de fleste andre unge drenge vil drenge med etnisk minoritetsbaggrund gerne i byen, hygge, snakke – snakke med piger, drikke, danse og møde mennesker. Men de oplever, at deres etniske minoritetsbaggrund i flere forskellige sammenhænge opfattes negativt. Og det gør det svært for dem, at kunne bruge dette miljø som et socialt frirum. De kan ikke på samme måde bruge det frit til at udvikle sociale relationer, fordi de også i festuniverset bliver set anderledes på af majoritetssamfundet. Der kan

også være andre faktorer end en anden etnicitet end den danske, der spiller ind.

Adam fortæller for eksempel glad og levende om, at han var med sin fætter til en privat fest, en 30 års fødselsdag for de nærmeste venner. Det var fætterens storebror, hvis kæreste fyldte 30. Adam og hans fætter kom til at sidde for sig selv. Dels fordi en del af selskabet havde det til fælles, at de studerede på Roskilde Universitetscenter (RUC), dels fordi der også var en aldersforskel på dem. Adam syntes godt, at de kunne have taget ham og hans fætter lidt mere med i festen, når nu de var inviteret. Men han tænker på, om han selv ville have "minglet", hvis han var i samme situation som de andre gæster. Under alle omstændigheder var det nogle gode drinks, så han havde det lidt skidt dagen efter.

En privatfest byder som regel på lidt andre muligheder for at udvikle sociale relationer end hvis man er til fest i byen. Antallet af mennesker er mindre, og der er mulighed for nemmere at opnå en mere personlig fællesskabsfølelse end ude i byen. Adam og hans fætter tilhørte også den del af fællesskabet, som drak alkohol. Men det betyder ikke nødvendigvis, at de bliver sluset ind og føler sig som en del af de sociale fællesskaber, en privatfest kan byde på.

Det vil sige, at det at drikke alkohol ikke er den eneste faktor, som har betydning for deltagelse i fællesskabet. Motivationen for at åbne op for et socialt fællesskab, skal drives af andre og flere interesser end det, at man kan drikke noget sammen. Selvom alkohol er nemt at samles om, er det ingen garanti for, at man er en del af fællesskabet eller kan blive lukket ind i det.

Sammenfatning

Dette kapitel har vist, at de etniske minoritetsunges forhold til festmiljøet i nogle henseender kan afspejle deres holdning til islam. Men der

er også andre områder, hvor tro og praksis ikke følger hinanden ubetinget.

Den etniske minoritetspigens ry og ærbarhed er vigtig for det etniske minoritetsbagland, hvilket står i stærk modsætning til dansk festkultur. Men når der opstår et frirum væk hjemmefra, bruger de etniske minoritetspiger det på samme måde som danske unge til at overskride nogle grænser.

De etniske minoritetsunge som drikker, bruger festmiljøet på samme måde som danske unge. Men det kan være svært at bruge det som frirum på samme måde, fordi de etniske minoritetsunge også i festmiljøet bliver set anderledes på og ekskluderet fra majoritetssamfundet. De

vigtigste integrerende faktorer for deltagelse i aktiviteter og fællesskabsfølelse er en følelse af at være accepteret og blive anset som lige-værdig. Det er uanset, om man drikker eller ej. Alkohol kan skabe kontakt og er nemt at samles om, men det er ingen garanti for, at man bliver lukket ind i og accepteret i et fællesskab. Det er et dilemma, at etniske minoritetsunge på den ene side gerne ville give deres egne børn lov til at deltage i festmiljøet, fordi de ved, at det har en central funktion. På den anden side ville de ikke nødvendigvis give deres børn lov at drikke alkohol. På den måde kan en stærk festkultur blandt unge fortsat være problematisk for etniske minoritetsunge.

Kapitel 6

Etniske minoritetsunges oplevelse af alkohol

I det følgende kapitel analyseres oplevelser af alkohol, som etniske minoritetsunge i undersøgelsen giver udtryk for. Det handler således både om de unge, som slet ikke drikker, dem som drikker lidt, og dem som drikker noget eller meget.

Kapitlet vil vise, at fællesskabsfølelse først og fremmest handler om at føle sig accepteret og blive anset som ligeværdig. Fællesskaber, som har alkohol som fokuspunkt, kan virke ekskluderende på etniske minoritetsunge, som ikke drikker. Men det ikke en garanti for at blive inkluderet i fællesskabet, at man drikker alkohol. Det er nemlig i lige så høj grad andre faktorer, som åbner for deltagelse i fællesskabet.

Der er mange faktorer, som har indflydelse på etniske minoritetsunges forhold til alkohol. Det drejer sig blandt andet om deres individuelle forståelse og fortolkning af islam. Desuden hvordan deres forældre forstår islam og i den forbindelse, hvordan de unge navigerer mellem disse forskellige forståelser.

Etniske minoritetsunge som ikke drikker

De unge som ikke drikker alkohol har anderledes oplevelser af alkohol, end de unge som drikker. Det kan være til selve festen eller arrangementet eller andre sociale sammenhænge, hvor der drikkes. Eller det kan være før og efter, hvor man ikke kan dele samme deltagelse og genoplevelse. I de fleste situationer føler de sig udenfor. Roya fortæller blandt andet:

"... man ser op til de personer, som drikker, og tænker – ah, skal jeg også have en tår? Det er næsten in at drikke, ik'. Alle unge drikker, det bare sådan... det er bare det man gør..." (Roya 20 år).

En anden pige fortæller, at hun har lyst til at gøre nogle af de ting, som handler om drenge og alkohol, fordi hun næsten føler sig unormal, hvis hun ikke gør det. Drenge, alkohol og fester kan også indebære mulighed for seksuelle fristelser og oplevelser. Dette passer dårligt til en ærbar pige. Hun fortæller, at det ikke passer godt sammen med Koranen, og dertil kommer, at både brødre og forældre fastholder, at

piger ikke hører til i festmiljøet. Så selvom hun tager til fest, holder hun sig fra både drenge og alkohol. Pigerne føler sig ofte delt mellem normalitetskrav i forhold til det danske festmiljø, og de normalitetskrav familien stiller. Yvonne Mørck skriver i *Bindestregs-danskere*, at de unge forsøger at få en kollektivistisk menneskeopfattelse med en udbredt loyalitetsmoral og et klart alders- og kønshierarki til at hænge sammen med en individualistisk menneskeopfattelse. En individualistisk menneskeopfattelse værdsætter en retfærdighedsmoral, selvstændighed, selvbestemmelse og ligestilling mellem kønnene og generationerne. Under disse koblingsforsøg sættes familiens ære, faderens magt og traditionelle kønsroller til forhandling (Mørck 1998:258).

Roya vurderede meget bevidst hvor meget alkohol, der indgik i forskellige sociale arrangementer i gymnasiet, og tog derefter en beslutning om, hvorvidt det var noget for hende at deltage. De fleste fester valgte hun fra. Hun forklarer, hvordan det er at være til fest:

"... jeg synes bare at de hele tiden... de er pissestive mange af dem, og de har det sjovt på en anden måde."

"Man er sådan lidt udenfor, fordi man ikke drikker. Det er nok derfor jeg ikke tager til de fester. Og så må jeg heller ikke komme sammen, fordi jeg er muslim, så jeg tænker, det er ikke noget for mig. Men jeg har været til et par fester." (Roya 20 år).

En anden vigtig pointe for Roya er også, at man heller ikke må komme sammen med nogen. For hende ville det ellers være oplagt at bruge festmiljøet til at finde en kæreste. På studieturen prøvede hun at danse med en dreng, som havde drukket sig mod til at fortælle, at han var vild med hende. Situationen viser at fulde danske drenge skal "passe på", at de ikke bliver "udnyttet" af de ædru piger, der prøver grænser af. I øvrigt kan alle deltage i festmiljøet udnytte hinanden. Det viser, at de etniske minoritetspi-

ger også bruger festmiljøet til at overskride grænser, selvom det måske er på et andet niveau. Roya fortæller også, at hvis det ikke var fordi, det var imod hendes religion, ville hun nok have prøvet at drikke alkohol.

Men selvom man kan føle sig udenfor i de fleste sammenhænge, hvor der indgår alkohol, fortæller Roya også, at hun synes, det kan være sjovt at opleve klassekammeraterne fulde, fordi man ser nogle helt nye sider af dem. Det fremgik ligeledes af Royas profil, at hun havde det godt med sin klasse og følte, at de accepterede hende og hendes religion, selvom de også prøver at lokke hende med alkohol. De sociale berøringsflader og kontakter de unge har i andre sammenhænge med danske unge, har stor betydning for, hvordan de kan navigere i festmiljøet.

SSP-konsulenten Ronnie Abergel har via sit arbejde indtryk af, at det er flest piger, der holder sig fra alkohol, og at det er flest drenge, der drikker alkohol blandt etniske minoritetsunge.

Drengene der ikke drikker alkohol, har større frihed til selv at afgøre, om de vil komme til festerne eller være i bylivet end pigerne. Omid befinder sig for eksempel også i gademiljøet om aftenen. Han drikker ikke, fordi han er muslim, og selvom mange af hans venner drikker, føler han sig ikke fristet. Tværtimod føler han sig meget overbevist om, at han ved, hvor grænserne går. Det betyder tilsyneladende, at drenge som ikke drikker, ofte undlader at indgå i sammenhænge, der fokuserer på alkohol.

Etniske minoritetsunge som drikker lidt

De unge med anden etnisk baggrund som drikker en smule alkohol, drikker ofte for dermed at indgå i det sociale fællesskab, der opstår omkring alkohol. De drikker for at være sociale - eller de drikker professionelt, som en norsk indvandrer-ung udtrykker det (Schultz 2003:48).

Det vil sige, at de smager en lille smule alkohol for netop at kunne indgå i fællesskabet omkring alkohol.

Aida, som har tyrkisk baggrund, fortæller hvordan hun blev overrasket, da hun fandt ud af, hvordan en dansk julefrokost løb af stablen i det supermarked, hvor hun arbejdede:

"Men første gang hvor jeg ligesom skulle smage alkohol dér, det var til julefrokost...[...]. der drikker de da ikke, det er jul, altså kom nu...[...]. Ah okaay, sagde man så, ik'. Tog man lige smagte lige lidt hvidvin, eller rødvin eller hvad der nu kom på bordet...." (Aida 19 år).

Det tyder på, at Aida indtil da ikke havde en opfattelse af, at en dansk højtid blev fejret med et så stort forbrug af alkohol. Hun fortæller endvidere, hvad det var der gjorde, hun fik lyst til at smage på det tidspunkt:

"Det var, fordi nu skal vi prøve, og nu er der julefrokost, og nu er vi alle sammen samlede og så skal vi alle sammen skåle." (Aida 19 år).

Mange af de etniske minoritetsunge der drikker restriktivt på denne måde, bruger det bevidst til at indgå i de sociale fællesskaber i forbindelse med alkohol. Men det er værd at bemærke, at de i forvejen ikke føler, at de står udenfor den sociale gruppe af mennesker, der drikker. Aida føler sig ikke udenfor på sit arbejde. Det vil sige, at de føler sig allerede som en del af fællesskabet, men vil yderligere gerne tilhøre det fællesskab, som i situationen opstår omkring alkohol.

Mustafa drikker heller ikke med sine danske fodboldvenner med det formål at komme ind i eller deltage i et fællesskab. Han er allerede med i fællesskabet. Derfor var det ikke en fordel, at Adam og hans fætter drak alkohol til den private fest, fordi der var flere andre faktorer, der gjorde, at de følte sig udenfor. At stå med en øl og skåle kan være en nem anledning til at tage kontakt til en person. Men interessen i den

person man skåler med skal række længere end det, at man har en øl tilfælles, hvis fællesskabet ikke skal blive overfladisk. På den måde er øllens rolle underordnet.

Andre smager alkohol for bare at prøve, eller for at overskride nogle grænser, når lejligheden byder sig. En dreng i 3.g fortæller om nogle piger med muslimsk baggrund i hans klasse, som på begge studieture benyttede lejligheden til at drikke alkohol. De vidste ikke, hvad de hældte i sig, fortalte han om tequilaen. Som erfaren i festmiljøet undrede han sig lidt over deres naivitet, og over hvor fulde de derfor drak sig.

Fra et overordnet synspunkt tyder det på, at de etniske minoritetsunge som drikker lidt, lader til at være både piger og drenge.

Etniske minoritetsunge som drikker noget

Tilsyneladende er de etniske minoritetsunge, som drikker i et større omfang drenge. Det er vanskeligt at vurdere om de etniske minoritetsunge, der drikker noget alkohol, drikker sig fulde på samme måde som de danske unge. Meget tyder på, at dem der drikker noget, også har et mere restriktivt brug af alkohol sammenlignet med danskernes brug, og i højere grad drikker sig halvfulde end fulde. Et mere restriktivt forbrug er sandsynligt, fordi de etniske minoritetsunge ikke på samme måde er vokset op med en alkoholkultur i hjemmet, der har indflydelse på deres brug, som det typisk er tilfældet med danske unge.

SSP-konsulenten Ronnie Abergel har erfaringer med utilpassede drenge med arabisk baggrund, som drikker alkohol for at drikke sig fulde. Men det er også hans indtryk, at de på sin vis slet ikke bryder sig om at drikke alkohol, fordi de bliver aggressive af det, og der opstår en anden dynamik omkring dem. Hvis de derimod ryger hash, bliver de afslappede og fjollede, og

derfor foretrækker de hash. Denne erfaring står i kontrast til førømtalte undervisningsprogram Fryspunkt, som pointerer, at socialt acceptable handlinger ikke ændrer sig med indtagelse af alkohol, og at det dermed ikke er alkoholen som forklarer folks handlinger, når de drikker.

Abergel mener også, at nogen af drengene drikker, fordi det ikke gør helt så ondt at blive afvist ved døren til diskoteket, når man er fuld, som når man er ædru. Dette er interessant, fordi alkoholen virkning her bruges til at håndtere dels diskrimination dels eksklusion fra bylivet. Det vil sige, at her får alkoholen en rolle i det øjeblik, man bliver ekskluderet.

Når de etniske minoritetsunge drikker i festmiljøet, drikker de for at opnå de samme effekter, som de danske unge. Mustafa, som har tyrkisk baggrund, fortæller:

” Altså, fordelene ved alkohol, som alle ved jo, det er at du løsner op for dine hæmninger.”
” ... du bliver måske mere åben, tør lidt mere, tør snakke med nogle personer, tør gøre nogle ting, du normalt ikke ville turde.” (Mustafa 22 år).

Mustafa fortæller endvidere at det, at man slipper hæmningerne, også kan have negative konsekvenser i den forstand, at folk begynder at sige ting, der slet ikke ligner dem, eller kommer i klammerier. Mustafa betegner sin familie som vestligt prægede muslimer, og han fortæller også, at selvom de er troende, drikker mændene alkohol indimellem. Han fortæller ikke sin mor, at han selv drikker, fordi hun er meget troende. Men mændenes brug af alkohol i familien afspejler sig sandsynligvis i Mustafas brug, eftersom han drikker sig fuld indimellem.

Ligesom med danske unge spiller forældre og venners brug af alkohol i det hele taget en væsentlig rolle, og viser som nævnt, at der også i forhold til alkohol er tale om en socialisering.

Adam, som har både danske og egyptiske rødder, forklarer, hvad der sker, når han bliver fuld:

” ... jeg bliver meget kærlig, altså – jeg elsker dig – du ved sådan nogle ting ik’. Sidder og snakker med pigerne. Det hele bliver lidt bedre, altså og tænker ikke over ting og sager, som man normalt gør. Sådan er det for mig, man bliver bare i bedre humør, hvis der er god musik, altså også...” (Adam 20 år).

Etniske minoritetsunge der drikker alkohol, bruger den på samme måde som etniske danske unge. For nogle få bliver alkoholen muligvis også brugt i et forsøg på at holde fri fra og glemme, at man bliver anderledes set på. Samit fortæller, at han i sin klasse på VUC, indimellem kan glemme, at han har en anden etnisk baggrund, hvilket han ellers bliver mindet om i næsten alle andre sammenhænge. På den måde kan klassen fungere som et frirum for ham. I kapitel 3 var det fri billedkunst, der fungerede som et frirum. Det betyder, at for både danske unge og etniske minoritetsunge findes der også frirum, som ikke har med fest eller alkohol at gøre.

Sammenfatning

Der er mange faktorer som spiller ind på hvilke erfaringer, oplevelser og opfattelser de etniske minoritetsunge har af alkohol.

Etniske minoritetsunges forhold til alkohol hænger blandt andet sammen med deres individuelle forståelse og håndhævelse af påbudet i Koranen om ikke at drikke. Derudover spiller deres forældres forståelse og håndhævelse af samme en rolle, samt deres syn på at gå ud, og på at drikke alkohol. Hvis forældrene er imod alkohol, kan det enten betyde, at de unge afstår fra det, eller at de holder det skjult, eller deres forældre lukker øjnene for det. Med andre ord afhænger det af, hvilken kontrol forældrene har over deres børn. Om de unge vælger at følge deres forældres vilje og være loyale, eller om de i forskellig grad trodser dem, hvad enten det er, når de er langt væk hjemmefra eller når de er

hjemme. I mange tilfælde er det nemmere for drenge end for piger at komme ud i festmiljøet og bylivet, mens drengene til gengæld i højere grad kan opleve sig diskrimineret, når de bliver afvist eller smidt ud.

Etniske minoritetsunge der ikke drikker alkohol føler sig ofte ekskluderet fra fællesskaber, der har alkohol som et fokuspunkt. Eller de vælger at ekskludere sig selv ved simpelthen at udelukke sig fra festen, fordi der i ungdomsuniverset er en bestemt forestilling om, at den perfekte unge skal drikke alkohol og gå til fester. Men der er også andre faktorer, der har betydning for deltagelse og fællesskabsfølelse, som kan have en integrerende effekt, uanset om man drikker eller ej. Først og fremmest en følelse af at være accepteret og blive anset som ligeværdig. De unge som drikker lidt, bruger det som en

bevidst strategi for at indgå i fællesskabet om alkohol, eller for at prøve at smage. De føler sig ofte allerede om en del af fællesskabet i situationen.

De unge som drikker noget eller meget bruger det på samme måde som danske unge til at holde fri, have det sjovt, udvikle sociale relationer, slippe hæmninger og så videre. Men hvis der ikke er andre faktorer end alkohol, der virker inkluderende, er det ingen garanti for at blive en del af fællesskabet at drikke. Det vil sige, der skal være andre faktorer end alkohol som åbner for deltagelse.

Kapitel 7

En sammenligning af danske unges og etniske minoritetsunges forhold til alkohol

I dette kapitel sammenholdes forskellige unges brug af festkultur og forhold til alkohol. Som det fremgår af de forudgående kapitler, er der både forskelle og ligheder mellem etniske minoritetsunge og danske unges forhold til festuniverset. Først sammenholdes de unges forskellige forudsætninger for at deltage i festmiljøet. Dernæst hvordan de oplever festuniverset, og hvordan de forholder sig til at drikke alkohol. Til sidst hvordan disse forhold giver forskellige betingelser for deltagelse i fællesskaber og arbejdet med skabelsen af en identitet, som er helt central, når man er på vej til at blive voksen.

Forskellige forudsætninger

De danske unge og de etniske minoritetsunge har forskellige forudsætninger for at deltage i festkulturen, som den tager sig ud i Danmark. Det drejer sig i første omgang om, at danske unge er vokset op med en liberal alkoholkultur, og dermed en socialisering i forhold til alkohol,

som betyder, at alkohol er et socialt anerkendt rusmiddel – også for unge. Ligesom dets effekter i høj grad betragtes som positive. Dette har indflydelse på, at de danske unge generelt tidligt smager, drikker og får et forbrug af alkohol. Etniske minoritetsunge har derimod en kulturel baggrund, hvor alkohol ofte er mere eller mindre forbudt og et rusmiddel omgærdet af tabu i mange sammenhænge, ligesom dens effekter anses for negative. Dermed ikke sagt, at andre rusmidler som for eksempel kan ryges eller tygges, ikke kan være almindelige i lande, som de unge har rødder i. For mange etniske minoritetsunge med muslimsk baggrund udspringer tabuet omkring alkohol af et forbud mod at drikke alkohol i Koranen.

De fleste danske forældre anser det for almindeligt, at deres døtre og sønner på et tidspunkt begynder at drikke alkohol. Forældrene kan have mere eller mindre indflydelse på, hvordan den

unge begynder og fortsætter sit alkoholforbrug. Det er de færreste, som ikke betragter et eller andet forbrug hos den unge som normalt, når de kommer i en vis alder og begynder at gå til fester. Både voksne og unge anskuer i høj grad de unges brug af alkohol som en modnings- og læringsproces, som de skal lære at afbalancere. En proces, som naturligt indebærer nogle erfaringer, hvor man kan få for meget og blive syg. Hvis etniske minoritetsunge derimod har et alkoholforbrug, forsøger de i mange tilfælde at skjule det for deres forældre.

For de etniske minoritetsunge som ofte befinder sig i fest- og bymiljøet, kan det indebære, at forældrene ikke ved, hvor de er, og hvad de laver. De kan være flyttet hjemmefra (også uden forældrenes samtykke), eller forældrene ignorerer eller ser gennem fingre med et alkoholforbrug. Sidstnævnte er især tilfældet for drengenes vedkommende. De har i mange tilfælde en friere adgang til festmiljøet end pigerne, ligesom de også nemmere kan have noget med det andet køn at gøre.

Der kan også blive set gennem fingre med pigerens erfaringer, hvis de bliver opdaget eller fortæller, de har smagt alkohol for eksempel. Men pigerne ligger på mange måder stadig under for en tradition om, at deres ry skal være pletfrit således, at de kan blive gift uden større problemer. Et ry som kan blive blakket af deltagelsen i en dansk festsammenhæng.

Etniske minoritetsunge deltager på andre præmisser end danske unge i festmiljøet. Dette skyldes især deres forældres holdning til fester og alkohol, som medfører et mere restriktivt forhold til alkohol. For drengenes vedkommende er det især et problem at få adgang til det festmiljø, som diskotekerne udgør. De føler sig diskriminerede, når de bliver afvist ved døren. Tilsyneladende er den bedste og fredeligste

måde for dem at håndtere det på at trække på skuldrene og affinde sig med, at sådan er det bare. Men det kræver en vis positiv selvfølelse, en modenhed og et overskud, som sjældent hænger naturligt sammen med at føle sig udelukket og uretfærdigt behandlet.

Deltagelse i festkulturen

I kapitel 3 fremgik det, at danske unge har et væsentligt forbrug af alkohol, men at der også findes en gruppe af danske unge, som ikke drikker alkohol regelmæssigt hver uge. Til de fleste fester drikker de danske unge alkohol, og ganske få danske unge drikker ikke alkohol. Dette kan de således have tilfælles med de af de etniske minoritetsunge, som kommer til festerne, men som vælger ikke at drikke alkohol. Nogle etniske minoritetsunge får lov at komme til fester mod løftet om, at de ikke vil drikke. Uanset baggrund synes de fleste unge som ikke drikker, det er svært at føle sig som en del af festen, når der bliver drukket alkohol, fordi de ikke har det sjovt på samme måde, som de der er fulde eller halvfulde. Både danske unge og etniske minoritetsunge fortæller, at det kan være sjovt og underholdende at betragte de andre være dumme, fjollede og vovede og grine af dem. Men dette hænger formentlig sammen med, at man som festedeltager, der ikke drikker, må understrege, at man alligevel kan have det sjovt, for ikke at fremstå som kedelig, og for at markere deltagelse i fællesskabet.

Forskellige frirum

For både danske og etniske minoritetsunge kan der opstå en mulighed for at udvide frirummet, som er uden for deres forældres kontrol, når festerne ikke foregår lokalt, men i et sommerhus eller i et andet land for eksempel på studietur. Især de etniske minoritetsunge har mulighed for at overskride grænser, de ellers ikke ville overskride. Det kan være meget forskellige grænser, der overskrides. Det kan være i forhold til at

smage eller drikke alkohol, men også i forhold til det andet køn, som for eksempel Roya, der var på diskotek og dansede med en dreng, men som stadig ikke drak alkohol. Eller de tre etniske minoritetspiger som drak tequila, da de var på studietur.

For både danske og etniske minoritetsunge er der med festuniverset tale om et frirum. Men for de danske unge er det i langt højere grad et legitimt frirum, hvor bestemte ungdomsidealer fremdyrkes. Det kan for eksempel være forestillingen om lethed, uforpligtethed, romantik og lykke. Disse ungdomsidealer stammer i høj grad fra det omgivende samfund, som har visse forventninger til og forestillinger om ungdom, der især også (mis)bruges på det kommercielle marked. De unge tager dette frirum til sig blandt andet som et fællesskab, der er sjovt og nemt at oprette, og hvor der er gode muligheder for at arbejde og eksperimentere med hele den del af identitetsarbejdet, der handler om sociale relationer. Relationerne til venner og veninder spiller en central rolle for de unge, også når de fester.

Festkulturen bliver i høj grad brugt til at afprøve seksuelle, men ikke langvarige relationer. Festuniverset rummer derudover muligheder for at fejle og mislykkes, og tilbyder dertil en forklaring – nemlig at man drak for meget, og var for fuld. De unge tager oftest ansvar for, at de drak for meget, men det sætter tilsyneladende de efterfølgende handlinger i et andet og forklarende lys.

For de danske unge er der i højere grad tale om, at festuniverset og idealet om ungdom forstærker og bekræfter hinanden. De reagerer på et pres om, at alting skal være perfekt. Hvis idealet skulle få et mere "uromantisk" skær og ligne en fiasko, kan det oftest forklares med alkohol. Festuniverset er et legitimt frirum, som de unge tager til sig og dyrker intenst, fordi det kan skabe nemme fællesskaber. I hvert fald hvis man

i forvejen kunne blive accepteret eller allerede er en del af fællesskabet.

Festuniverset er også et frirum for de etniske minoritetsunge. Men i modsætning til de danske unge, er det på mange måder illegitimt i den forstand, at det ikke er almindeligt anerkendt i deres kulturelle bagland. Etniske minoritetsunge bruger også festuniverset til at afprøve og overskride grænser, men generelt set har flere unge med anden etnisk baggrund et restriktivt forhold til alkohol sammenlignet med danske unge.

For de etniske minoritetsunges vedkommende kan en dyrkelse af festmiljøet indebære et større element af løsrivelse fra forældrene end det gør for danske unge. Således kan det identitetsarbejde, som har med festuniverset at gøre være et område, hvor de etniske minoritetsunge søger at finde deres egne ben at stå på. Et område hvor de også skal navigere mellem meget forskellige og modstridende holdninger og traditioner.

Både etniske minoritetsunge og danske unge bruger alkoholen til at oprette fællesskaber med, til at samles omkring, til at hygge med, have det sjovt med og til at slippe hæmninger med. Men formentlig vil et fællesskab bygget op om alkohol alene, opleves som tomt. Grupper bestående af etniske minoritetsunge drikker således også. Alkohol kan både ekskludere og inkludere i fællesskaber, men både inklusion og eksklusion er i meget høj grad afhængigt af, hvilke andre sociale faktorer, der henholdsvis inkluderer og ekskluderer. Isoleret set ekskluderer alkoholen ikke nødvendigvis fra et fællesskab, når man ikke drikker, hvis man ellers føler sig accepteret og ligeværdig i forhold til gruppen. Men alkohol inkluderer heller ikke nødvendigvis, hvis man ikke i forvejen føler sig accepteret, ligeværdig - eller har de andres interesse.

Den norske epidemiolog Ellen Amundsen har i sin forskning af boligområder i Norge vist, at norske beboere drikker mindre alkohol i områder, hvor beboere med muslimsk baggrund udgør mere end 20 %. Hendes arbejdsspørgsmål i et foredrag var: Does drinking alcohol the Norwegian way influence drinking among immigrant youth – or is it the other way around? Den korte udgave af konklusionen på spørgsmålet er, at indflydelsen går begge veje. Det betyder, at kulturmøder giver nogle gensidige påvirkninger, som kan gå i mange retninger.

Sammenfatning

Dette kapitel viser, at alkohol er nemt at samles om. Men alkoholens evne til at inkludere i et fællesskab er ikke større, end at der også skal være andre sociale interesser og faktorer som inviterer til deltagelse i et fællesskab. Derfor er det ikke muligt at integrere etniske minoritetsunge i flere danske fællesskaber alene ved at lære dem at drikke alkohol på dansk manér. Det er et problem, at mange sociale fællesskaber i Danmark samles omkring alkohol. Næsten alle sociale berøringsflader underbygges og udvides til fester. Alkohol kan både inkludere og ekskludere i fællesskaber, men begge dele afhænger af, hvilke andre faktorer som henholdsvis inkluderer og ekskluderer. Alkoholens og festkulturens dominerende rolle kan forstærke en eksklusion og marginalisering af etniske minoritetsunge. Festuniverset er (også) et område, hvor de

etniske minoritetsunge skal navigere mellem flere forskellige sæt holdninger og traditioner. Flere sæt krav og forventninger. Således kan det identitetsarbejde, der har med festuniverset at gøre også være et område, hvor de skal finde deres egne ben at stå på.

Hvilke dilemmaer opstår i forbindelse med kulturmøder mellem majoritet og minoritet? Hvad er det som fællesskaberne opstår omkring? Og hvad gør, at man føler en grad af inklusion eller eksklusion? Fællesskaber mellem minoritet og majoritet kan forstås som en positiv effekt af integration, hvor deltagerne har interesse for hinanden og accepterer hinanden. I disse møder mellem forskellige kulturer kan alkohol muligvis spille en rolle som mediator eller vej ind i fællesskabet. Men undersøgelsen viser også, at mønstret for eksklusion og inklusion ikke er entydigt. Eksklusions- og inklusionsmekanismer er også afhængige af, hvem der definerer rammen for festmiljøet. I forlængelse af kulturmøder kunne man muligvis forstille sig en udvikling, der er genereret af en påvirkning fra etniske minoritetsunge. En påvirkning som skaber andre rammer for fester således, at der bliver status og popularitet i at drikke mindre.

Kapitel 8

Konklusion og perspektivering

I dette kapitel samles de vigtigste pointer i rapporten. Pointerne præsenteres først kort formuleret i en række punkter, som begynder med de generelle forhold, som har med ungdomsliv og festkultur at gøre. Dernæst følger de pointer, som er særligt relateret til etniske minoritetsunge i forhold til festmiljø, fællesskaber og integration. Dernæst følger konklusion og perspektivering i sammenhængende tekst.

De vigtigste pointer – kort fortalt:

Ungdomsliv og festkultur:

- På den måde stiller de unge mange krav og forventninger til sig selv. Dem har de behov for at holde fri fra. Festuniverset tilbyder et frirum, hvor de kan arbejde med den uformelle del af deres identitet. Den del af identiteten der handler om at udvikle og bekræfte sociale fællesskaber og relationer. (Kapitel 3,8).
- I festuniverset skal de unge navigere mellem situationer, hvor man må eksperimentere og

slippe hæmninger og situationer, hvor man må tage ansvar og have kontrol. (Kapitel 3.)

- I festuniverset kan man ved ganske enkelt at drikke alkohol opnå status og popularitet samtidig med, at man har det sjovt, og kommer ud for hændelser og handlinger, som kan være med til at fortælle historien om, hvem man er, hvad man har prøvet, og hvordan man har haft succes. (Kapitel 8).
- I festuniverset er der en unik mulighed for at fejle og mislykkes, som de unge kan bruge til at spille op mod kravet om det perfekte og succes'en. Fejltrin og fiasko i festmiljøet kan forklares og legitimeres med effekten af alkohol. (Kapitel 3,7).
- I Danmark er der en liberal holdning til alkohol. Socialiseringen omkring den betyder, at både unge og voksne betragter unges alkoholforbrug og færden i festmiljøet som et modningsforløb og en læringsproces. (Kapitel 3).

- Festfællesskaber er nemme fællesskaber, som giver mulighed for at skabe dynamik i relationerne mellem de unge, overskride grænser, udvikle deltagernes forhold til hinanden og gør, at de kan arbejde med deres identitet. (kapitel 8).
- For både etniske minoritetsunge og danske unge findes der frirum, som ikke har med fest og alkohol at gøre, og som giver samme muligheder som festfællesskaber. De unge vil gerne skabe rammer, som både giver mulighed for at holde fri og skaber dynamik i fællesskaber. Denne type fællesskaber vil også gavne etniske minoritetsunge. (kapitel 3,6,8).

Festmiljø, fællesskaber og integration:

- Forbudet om ikke at drikke alkohol er én religiøs forskrift blandt flere, som nogle unge vælger ikke at praktisere til daglig. I den forstand kan islam få et sekulariseret og individualiseret præg med hensyn til praksis. Det er ikke ensbetydende med, at de unge ikke tror. (Kapitel 4).
- De etniske minoritetsunges forhold til festmiljøet kan i nogle henseender afspejle deres holdning til islam. (Kapitel 8).
- Etniske minoritetsunge er opvokset med en anden socialisering omkring alkohol. Alkohol er i højere grad forbundet med tabu. Mange etniske minoritetsunge har et restriktivt forhold til alkohol. Det kan medføre, at de unge hemmeligholder, at de drikker alkohol, og at festmiljøet er et illegitimt frirum. (kapitel 4,7).
- Den etniske minoritetspigens ry og ærbarhed er vigtig i det etniske minoritetsbagland. Dette står stærk modsætning til dansk festkultur. (kapitel 5,7).
- Når der opstår et frirum væk hjemmefra, bruger de etniske minoritetspiger det, på samme måde som danske unge, til at overskride nogle grænser. (Kapitel 5).
- De etniske minoritetsunge, som drikker bruger festmiljøet på samme måde som danske unge. Men det kan være svært at bruge det som et frirum på samme måde, fordi de etniske minoritetsunge også i festmiljøet bliver set anderledes på og ekskluderet fra majoritetssamfundet. (Kapitel 5).
- Det er et dilemma for etniske minoritetsunge, at de på den ene side gerne ville give deres egne børn adgang til at deltage i festmiljøet, fordi de ved det har en central social funktion. På den anden side ville de ikke nødvendigvis give deres børn lov til at drikke alkohol. (Kapitel 5).
- Alkohol er nemt at samles om. Men alkoholens evne til at inkludere i et fællesskab er ikke større end, at der også skal være andre sociale interesser og faktorer, som inviterer til deltagelse i et fællesskab. (Kapitel 6,7,8).
- Derfor er det ikke muligt at integrere etniske minoritetsunge i flere danske fællesskaber alene ved at lære dem at drikke alkohol på dansk manér. (Kapitel 6,7,8)
- Alkohol kan både inkludere og ekskludere i fællesskaber, men begge dele afhænger af, hvilke andre faktorer der henholdsvis inkluderer og ekskluderer. Mønstrer i eksklusions- og inklusionsmekanismer er ikke entydigt. (Kapitel 7).
- Det er et problem, at mange sociale fællesskaber i Danmark samles omkring alkohol. Dertil også at sociale berøringsflader underbygges og udvides i festmiljøet. (kapitel 8).

- De vigtigste integrerende faktorer for deltagelse i aktiviteter og fællesskabsfølelse (uanset om man drikker eller ej) er en følelse af at være accepteret og blive anset som ligeværdig. (Kapitel 6).
- Alkoholens og festkulturens dominerende rolle kan forstærke en eksklusion og marginalisering af etniske minoritetsunge. (Kapitel 8).
- Festuniverset er (også) et område, hvor de etniske minoritetsunge skal navigere mellem flere forskellige sæt holdninger og traditioner. Flere sæt krav og forventninger. Således kan det identitetsarbejde, der har med festuniverset at gøre være et område, hvor de skal finde deres egne ben at stå på. (kapitel 7,8).

De danske unge tager den liberale holdning til alkohol i Danmark til sig og dyrker festkulturen som et uformelt univers, hvor de kan holde fri. Samtidig kan de unge bruge den ambivalens, som kendetegner festuniverset til at spille op mod samtidens ambivalens. De krav som karakteriserer festmiljøet er dobbelttydige, ligesom de samfundsmæssige vilkår, de lever under, er dobbelttydige. Vilkår som på den ene side giver indtryk af, at de frit kan vælge arbejde, uddannelse, partner, bolig, lykke, det sjove og interessante. På den anden side begrænses realiseringen af disse ting af en række sociale vilkår. Men de unge i almindelighed er sjældent bevidste om disse sociale begrænsninger, og anerkender dem heller ikke, idet det er et angreb på den forestilling om den individuelle frihed, de er vokset op med. Det efterlader de unge med et pres, et individuelt ansvar og følelse af, at alting skal være rigtigt og perfekt, fordi man i det moderne samfund tilsyneladende har mulighed for selv at vælge sin egen identitet og livsstil. På den måde stiller unge modsatrettede krav til sig selv.

Det gør de også i festmiljøet, som er fyldt med spændinger og modsætninger, hvor de både skal være hæmningsløse og eksperimenterende og samtidig have kontrol og tage ansvar. Evnen til at kunne vælge og orientere sig er væsentlig både i det generelle ungdomsliv og i festmiljøet.

Hvorfor er det netop fællesskabet omkring alkohol, som er nemt at bruge for unge til at markere frirum, have det sjovt og eksperimenterere med identitet og sociale relationer specielt i forhold til det andet køn? Der er mange andre typer frirum i for eksempel foreningslivet, men de bliver ofte suppleret med et festligt lag, der indeholder alkohol. På den måde fejrer man for eksempel fællesskabet i foreningen. I festuniverset kan man tilsyneladende ved ganske enkelt at drikke alkohol opnå en vis status og popularitet samtidig med, at man har det sjovt og kommer ud for hændelser og handlinger, som kan være med til at fortælle historien om, hvem man er, hvad man har prøvet, og hvordan man har haft succes. I festuniverset kan der ske noget med de unge, som kan fortælles om dem efterfølgende, og bidrage til identitetsarbejdet. Eller de kan leve højt på en forventning om, at der måske kan ske noget. Fortællingerne om hvad der skete, og i nogle tilfælde hvor meget man drak, spiller en stor rolle. Derfor indeholder fortællingerne muligvis i nogle tilfælde flere promiller, end der reelt er tale om, fordi det understøtter det vilde og det sjove, og at man har status i festuniverset.

Samtidig giver de unge også udtryk for at festuniverset og alkoholens bagsider og ulemper kan være ubehagelige og utrygge. Dem tager de ligeledes ansvaret for i den forstand, at det er deres eget ansvar at drikke meget. Alkohol er med til at gøre festmiljøet til et univers, der kan rumme, at man begår fejl eller mislykkes, ligesom alkohol også kan være en forklaring på, hvad der skete. De problematiske sider ved

.....

alkohol betyder, at de unge samtidig fortæller, at de ikke altid drikker så meget og heller ikke så tit, og i den forbindelse er det vigtigt for dem at understrege, at de kan have det sjovt uden alkohol, især for ikke at blive anset som "party killer" eller kedelig.

Etniske minoritetsunge føler ofte, at deres etniske baggrund, og det at blive set anderledes på, medfører problemer i forhold til at blive accepteret og lukket ind i fællesskaber. Festkulturens fællesskaber spiller en central rolle for nutidens ungdom. Denne undersøgelse har blandt andet beskæftiget sig med spørgsmålet om, hvor stor en rolle alkohol spiller i forhold til at blive inkluderet i fællesskaber. Både i forhold til etniske minoritetsunge og i generelle sammenhænge viser denne undersøgelse, at det at drikke alkohol ikke er nogen garanti for nemmere at blive inkluderet i fællesskaber. Der skal være nogle andre bagvedliggende interesser, som motiverer til at inkludere personer i et fællesskab. Med andre ord, er det ikke fordi en person drikker øl, at man er interesseret i for eksempel at tale med personen. Men øllen kan blive en nem anledning til kontakt med en person, man har interesse i. Alkoholens evne til at inkludere i et fællesskab, er altså ikke større, end der også skal være andre sociale interesser og faktorer, som spiller sammen, og inviterer ind i et fællesskab. Derfor er det heller ikke muligt at integrere etniske minoritetsunge i flere danske fællesskaber alene ved at lære dem at drikke alkohol på dansk manér.

Det er et problem for unge, der ikke drikker, her i blandt mange etniske minoritetsunge, at mange sociale fællesskaber i Danmark bruger alkohol til at mødes omkring. Alkohol er nemt at samles om, når vi fejrer noget eller bare holder fri. Det kan således være et problem, når man gerne vil deltage i sociale fællesskaber, at de mange gange præges af alkohol og berusede unge.

Festmiljøet indeholder også spændinger og modsætninger for etniske minoritetsunge. Men deres identitetsarbejde indebærer ofte yderligere de aspekter, at de føler sig anderledes set på og i nogle tilfælde diskrimineret. Desuden skal de finde deres egen identitet og deres egne ben at stå på i et samfund, hvor de mange gange står med et ben i hver lejr. Det vil sige – de skal navigere mellem dels nogle krav og forventninger, som har rod i et andet kulturelt bagland - dels krav og forventninger som de møder, når de færdes i et dansk ungdomsmiljø og i et dansk samfund.

Det betyder, at blandt andet festmiljøet kan afspejle de unges holdning til islam. De fleste etniske minoritetsunge i denne undersøgelse betragter sig som troende muslimer. Men det betyder ikke nødvendigvis, at de praktiserer religiøse handlinger som ideelt foreskrevet - blandt andet, at man ikke må drikke alkohol. Som i mange andre store religioner kan troen finde sit individuelle udtryk og sin individuelle sammensætning og fortolkning samtidig med, at der fortsat er fællestræk og fælles forestillinger. Troen har for de unge ofte meget enkle men vigtige funktioner, som betyder, at de bruger den, når de føler sig alene, er nervøse for eksamen eller den bliver aktuell, når for eksempel døden rammer nogen, de er tæt på. For andre har det at kalde sig muslim ikke en særlig indholdsmæssig stærk side, hverken når det gælder tro eller praksis. Spørgsmålet er, om islam her blot er under konstant forandring, eller om man kan tale om sekularisering i den forstand, at religionen mister indflydelse på forskellige områder. Desuden må man medtænke det perspektiv, at der er stor skepsis omkring islam og muslimer i Danmark, der næsten grænser til en negativ indstilling. Og dette har også betydning for, hvordan de etniske minoritetsunge kan arbejde med en identitet, som også har rod i islam.

De etniske minoritetsunge forholder sig meget forskelligt til den danske festkultur. Nogle forskelle kommer til udtryk i forhold til køn. Drengene og piger har generelt ikke den samme adgang til festmiljøet, fordi drengene som regel har større frihed til at færdes ude, mens pigerne forventes at blive hjemme. Der kan finde forhandlinger sted mellem forældre og unge i forhold til at deltage i forskellige aktiviteter. Eller de unge finder ud af at udvide deres eget råderum. Men de unge lever i nogle tilfælde også et liv, hvor de skjuler deres alkoholforbrug. Nogle undgår festkulturen, fordi alkohol er et centralt omdrejningspunkt. Det kan være svært at være sammen med andre unge, som er berusede. I nogle af disse tilfælde kan det, at de ikke drikker alkohol forstærke en ekskludering, som også finder sted i andre sociale sammenhænge. Ekskluderingen afhænger af, hvor godt deres øvrige sociale "berøringsflader" fungerer. Men dernæst er problemet, at i dansk sammenhæng underbygges og udvides mange sociale berøringsflader i festmiljøet.

Nogle vælger at deltage i visse arrangementer uden selv at drikke alkohol. Nogle vælger rent strategisk at smage lidt for at indgå i fællesskabet omkring alkohol, og på den måde være sociale. Andre igen drikker på stort set samme måde som danske unge.

Perspektivering og muligheder

I et generelt perspektiv tyder det på, at den danske festkultur påvirker de etniske minoritetsunge således, at de tager dele af det danske festmiljø til sig, og i nogle tilfælde måske det hele. Ud fra et integrationsperspektiv er den omvendte påvirkning i mindre grad også mulig i den forstand, at etniske minoritetsunge påvirker danske unge til at drikke mindre. Men en sådan påvirkning forudsætter, at de etniske minoritetsunge og danske unge har mange, gode sociale "berøringsflader" i forhold til hinanden. Det vil

sige under den forudsætning, at det er fællesskaber, som allerede eksisterer, og nærmere bestemt er fællesskaber, som kan blive understøttet af noget andet end rusmidler. Det er dog mere sandsynligt, at en påvirkning betyder, at et mere restriktivt alkoholforbrug kan præge fællesskaberne, især fordi en lang række fællesskaber bekræftes og underbygges, når man samles om alkohol.

I et andet integrationsperspektiv kan den dominerende rolle alkohol og festkultur spiller for danske unge forstærke en eksklusion og marginalisering af etniske minoritetsunge. Særligt hvis de også føler sig ekskluderet i andre sammenhænge. Således kan de være udelukket fra at opbygge en social identitet i fællesskab med andre unge i generelle sammenhænge, som yderligere underbygges, udvides og eksperimenteres med i festuniverset.

For både danske unge og etniske minoritetsunge viser undersøgelsen, at problematikker for unge i et multikulturelt og multireligiøst samfund ikke er entydige.

Denne undersøgelse viser, at unges brug af alkohol hænger sammen med en række andre forhold i de unges liv, hvor især et stort identitetsarbejde presser sig på. Hvis man vil ændre på de unges forhold til alkohol og festkultur, er det også et spørgsmål om at ændre den generelle holdning til alkohol i Danmark. Det kan også være et spørgsmål om at give plads til andre uformelle rammer, frem for et spørgsmål om forbud eller oplysning. Alkohol er nemt at samles om og skaber en dynamik i fællesskaberne. Desuden opretter det et uforpligtende, uformelt univers, hvor man kan udvikle, arbejde og eksperimentere med identiteten. Men andre fællesskaber, som giver samme muligheder, bliver også budt velkommen af de unge. Denne rapport peger på, at de unge har brug for forskellige

sammenhænge, hvor de kan eksperimentere. Sammenhænge hvor de kan afprøve handlinger, som indebærer forskellige grader af kontrol og ansvar. Handlinger som indebærer forskellige grader af at begå fejltrin, slippe hæmnings, have succes, udvikle relationer og dét at mislykkes. Alkohol er en nem måde at give fællesskaber dynamik på. Hvis de unge har andre nemme måder at give fællesskaber dynamik på end dem, der opstår omkring alkohol, vil det også gavne en stor del af de etniske minoritetsunge, som ikke deltager i fællesskaber, der fokuserer på alkohol.

Alkohol kan kun spille en positiv rolle for integrationen af etniske minoritetsunge, hvis de i forvejen på en række andre sociale områder føler sig accepterede og anset som ligeværdige. Det er ikke alkoholen, der er afgørende for, om man føler sig som en del af et fællesskab, men

derimod de sociale interesser de unge har for og med hinanden. De unge har generelt brug for at kunne arbejde nemt med identitet og sociale relationer i mange sammenhænge. De vil gerne skabe rammer, som både giver mulighed for at holde fri, og skaber dynamik i fællesskaber.

Det ville være interessant at forske i, hvilke andre typer fællesskaber, de unge kan bruge og bruger på samme måde som dem, der opstår omkring alkohol. Særligt om der findes sådanne fællesskaber. Fællesskaber som ikke vil anse det som helt naturligt også at samles om alkohol, fordi det betragtes som en måde at udvikle og bekræfte fællesskabet på.

Litteraturliste

Alsøe, Per

“Er det blevet værre?”. (i) Tidsskriftet Ungdomsforskning nr. 4 december 2003. København: Center for Ungdomsforskning

Amundsen, Ellen

Foredrag: “Does drinking alcohol the Norwegian way influence drinking among immigrant youth – or is it the other way around?” Se også “Toveis påvirkning” i Rus og Avhengighet 2003;3 side 27-29, og www.sirus.no

Anderson, Mette

“All five fingers are not the same”. Identity work among ethnic minority youth in an urban Norwegian context, Department of Sociology/ IMER Norway/ Bergen/ Centre of Social Science Research, University of Bergen, 2000.

Ansel-Henry, Anthony og Susanne Branner Jespersen
Konflikt på gadeplan - Når etnisk minoritetsungdom og politi mødes. Center for Ungdomsforskning, Maj 2003. Center for Ungdomsforskning, Institut for Uddannelsesforskning, Roskilde Universitetscenter, 2003.

Balvig, Flemming; Lars Holmberg og Anne-Stina Sørensen

“Den store misforståelse”. Artikel i “Alkoholviden.dk”, nr.2, 2. Årgang. December 2002. Ringstedprojektet, november 2002.

Beck, Steen og Stine Reesen

Festkultur og Rusmidler i Gymnasieskolen, Dansk Institut for Gymnasiepædagogik, Syddansk Universitet, 2004.

Christiansen, Flemming

“Sprut præger unges liv”. Politikens undervisningsavis: Krop. 2004. <http://www.trane.dk/undervisningavi/krop-samlet-skærm.pdf>

Demant, Jacob og Charlotte Klinge Christensen
Boybands & Teenagepiger. Kønsidentitet og drømmen om romantisk kærlighed. København; Forlaget Sociologi, 2004.

Demant, Jacob og Margaretha Järvinen

Constructing maturity through alcohol practice - Focus group interviews with teenagers (Work in progress, 2005). Project Youth and Alcohol (PUNA). Department of Sociology. University of Copenhagen.

Due, Pernille, og Bjørn E. Holstein, Mette Rasmussen
Skolebørnsundersøgelsen 1998, Sundhed, sundhedsvaner og sociale forhold
Institut for Folkesundhedsvidenskab og Komiteen for Sundhedsoplysning, 2000.

ESPAD 1999. European School Survey Project on Alcohol and other Drugs. Videnscenter om alkohols hjemmeside www.via-alkohol.dk

Gundelach, Peter & Ole Riis

Danskernes værdier. København: Forlaget Sociologi, 1992.

Hansen, Niels-Henrik M.

- hvad har de gang i? En profilanalyse af Holbæks unge 2003. Roskilde: Center for Ungdomsforskning, 2003.

Hansen, Niels-Henrik M.

- hvad har de gang i? En profilanalyse af Gentoftes unge 2004. København: Center for Ungdomsforskning

Hansen, Peter

Unge nydanskere i forsvar og politi. Center for Ungdomsforskning, Januar 2002.

Hardt, Finn

Unge og alkohol, Statusartikel, 12. april 1999 nr. 15, http://www.dadlnet.dk/ufl/ufl9915/v_p/27481.htm

Illeris, Knud

Læring – aktuel læringsteori i spændingsfeltet mellem Piaget, Freud og Marx. Roskilde Universitetsforlag, 1999.

Illeris, Knud, Noemi Katznelson, Birgitte Simonsen, Lars Ulriksen

Ungdom, Identitet og Uddannelse, Roskilde Universitetsforlag, 2002.

Ingholt, Liselotte
"Rygefællesskaber". (i) Ungdomsforskning nr.3- okt. 2002.

Jacobsen, Jessica
Islam in Transition, Religion and Identity among British Pakistani Youth. London, Routledge, 1998.

Jensen, Steen Bruun
"Køn og etnicitet er, hvad man gør det til". Interview med Dorthe Staunæs. Asterisk nr.9, 2003.

Koranen (med dansk oversættelse og noter af A.S. Madsen). Borgens Forlag 4. udgave, 1. oplag 2001.

Marosi, Karl
Børn, unge og alkohol, 1997-2002. Sundhedsstyrelsen, 2003. Hjemmeside: www.sst.dk

Maffesoli, Michel
The Time of the Tribes, The Decline of Individualism in Mass society, Sage publications, 1996.

Mørck, Yvonne
Bindestrøgsdanskere. Fortællinger om køn, generationer og etnicitet. Frederiksberg, Sociologi, 1998.

Nielsen, Gert Allan og Stine Birk Nissen
Unge Livsstil og dagligdag 2002 – Aldersforskelle i sundhedsvaner og trivsel. Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen, 2004.

Nielsen, Gert Allan, Stine Birk Nissen og Lene Winther Ringgård
Unge Livsstil og dagligdag 2003. Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen, 2005.

Rindom, Henrik
Rusmidlernes biologi - om hjernen, sprut og stoffer, 2000.
http://www.sst.dk/publ/publ2000/rus_bio/index.htm

Røgilds, Flemming
De udsatte. Bander, kulturmøder, socialpædagogik. Politisk Revy, 2004.

Schultz, Jon-Håkon
Innvandrerungdom – alkohol og narkotika, En undersøgelse om rusdebuter og kunnskap om rusmidler blant innvandrerungdom i videregående skole. Utgitt af Rusmiddelstatens kompetansesenter i samarbeid med Skoleetaten, 2003.

Schultz, Jon-Håkon
Innvandrerungdom, russetid og rusmidler. En undersøgelse om innvandrerungdoms deltakelse og bruk av alkohol i russetiden. Utgitt av Rusmiddelsta-

tens kompetansesenter, Oslo kommune i samarbeid med Institutt for Specialpedagogikk, Universitetet i Oslo, 2004.

Skrowny, Maja
Religion og samfund i det nutidige Portugal år 1998-2000. En undersøgelse af religiøse attituder og religiøs praksis med særligt henblik på køn, uddannelse og religiøst tilhørsforhold. Københavns Universitet, Institut for religionshistorie, Religions sociologisk speciale, 2001

Voss, Michael
"Alkohol skaber kontakten i byens natteliv". (i) Ungdomsforskning årg.2 nr.4 – dec. 2003

Ziehe, Thomas
Kulturanalyser, Ungdom, utbildning, modernitet, Essäer sammanställda av Johan Fornäs och Joachim Retzlaff i samarbete med författaren, Översättning: Joachim Retzlaff, Symposion Bokförlag, Stockholm/ Stehag, 1989

REDAKTØREN

Ny vin på gamle flasker?

Af Niels-Henrik M. Hansen

Alkohol, identitet og fællesskaber i et integrationsperspektiv

Hvorfor en rapport om etniske unge og alkohol

Af Birgitte Simonsen

Rapporten: "Alkohol, identitet og fællesskaber - i et integrationsperspektiv"

Af Maja Skrowny

Kapitel 1	Undersøgelsens fokusområder og baggrund
Kapitel 2	Ung i dag
Kapitel 3	Brugen af alkohol og erfaringer
Kapitel 4	Etniske minoritetsunges forhold til islam og alkohol
Kapitel 5	Minoritetsunges adgang til festmiljøet
Kapitel 6	Etniske minoritetsunges oplevelse af alkohol
Kapitel 7	En sammenligning af danske unges og minoritetsunges forhold til alkohol
Kapitel 8	Konklusion og perspektivering

CENTER FOR UNGDOMSFORSKNING

Learning Lab Denmark // Danmark Pædagogiske Universitet // Tuborgvej 164 // DK-2400 Kbh. NV

tel +45 88 88 99 33 // fax +45 88 88 99 28 // cefu@lld.dk // www.cefu.dk